*„Загляне сонцэ
і ў нашэ ваконцэ“.*

ПАЎЛІНКА.

Сцэны изъ шляхоцкаго жыцьця
у 2-х актах.

Янкі Купалы.

ПЕЦЯРБУРГ. 1913.

Янка Купала.

ПАЎЛІНКА.

Сцэны із шляхоцкаго жыцьця

у двух актах.

ПЕЦЯРБУРГ 1913

Н а а р ы г і н а л е н а п і с а н а:

Къ представленію дозволено за № 15679.

С.-Петербургъ 23 ноября 1912 года.

За цензора драматическихъ сочиненій

Р е б р о в ъ.

- - - - -

П А Ў Л І Н К А.

А с о б ы:

СЬЦЕПА́Н КРЫНІ́ЦКІ - засьценко́вы шля́хціц 45 г.
АЛЬЖБЕ́ТА - яго́ жо́нка . . . . 40 -
ПАЎЛІ́НКА - дачка́ Крыні́цкіх . . . . . . 19 -
ПРАНЦІ́СЬ ПУСТАРЭ́ВІЧ - сваяк Крыні́цкіх. 50 -
АГА́ТА - яго́ жо́нка . . . . 43 -
ЯКІ́М САРО́КА - вучы́цель . . . . 25 -
АДО́ЛЬФ БЫКО́ЎСКІ . . . . 24 -

ГО́СЬЦІ - МУЗЫ́КІ.

Рэч адбыва́ецца ў на́шы дні ў ха́це КРЫНІ́ЦКІХ.

- - - - - - - - - - -

А К Т І - шы.

- - - - -

Абшырная сьвятліца. На права ад публікі - вокны ў сад, бліжэй к аркестру - стол, каля стала - лавы і табурэцікі, над сталом - вісячая недарагая лямпа, на сьцяне - абразы. На лева дзьверы ў сенцы, бліжэй к аркестру - куфар. Напроць - сьцена і дзьверы ў бакоўку /каморку/; справа пры сьцяне ад бакоўкі - ложак засланы коўдрай, у галавах высака накладзена падушак; на лева - ў кутку - печ, на сьцяне стрэльба, старасьвецкі з гірамі гадзіннік і некалькі лубачных малюнкаў.

Ч а с : асенні вечэр перэд Пакровамі.

- - - - - -

З Ь Я В А І - ая.

ПАЎЛІНКА /адна/.

Стройная і досьць прыгожая дзяўчынка. Адзеўшыся ў недарагую крамніну, але чысьценька; бяз хусткі, - ў валасах колькі грэбеньчыкаў. Сядзіць

на ложку і пільна шые крамны кафтанік. Як падыймаецца заслона - Паўлінка пяе.

Ой пайду я лугам, лугам,
Дзе мой мілы арэ плугам;
Ой пайду я лугам, лугам!

Ён арэць поле валамі,
А я плачу ўсё сълезамі;
Ён арэць поле валамі.

/Перэстаўшы пець/.

Э-э! штось не пяецца сягоння. Неяк сэрцэйка трасецца, якбы хто яго знеўціку перэпужаў. А мо' гэта песьня вінавата. Даліпантачкі, аніяк не магу сама с сабой да ладу прысьці. А ну, на шчасьце зачну другую. Якую-ж бы тут? Ага!.. /Пяе/.

Дый чаго-ж ты, дуб зялёны,
Пахінаешся?
Дый чаго-ж ты, мой міленькі,
Задумляешся?

/Пяючы патходзе к вакну і пагледае, пасьля ізноў садзіцца/. А ўсё такі нешта не цікава на сэрцы. І чаго яму бедненькаму не стае? Ціць і есь-

ці, дзякаваць Богу хватае; часам татка дае грошы і на сукенкі... Чаго, чаго, здаецца, тут хацець?.. Ох, ох, якжэ маркотнінька! Прост, хоць зьбірай манаткі ды йдзі ў прочкі с хаткі. Ужо вечарэе: зараз ня будзе як шыць, а трэба сягоння канешне коньчыць. Заўтра Пакровы... у Міхалішках кірмаш... Эх, эх! каб хаця той прышоў, каго так хочэцца сягоння пабачыць. /Садзіцца пры вакне і пачынае ізноў шыючы пець/.

Ой, ляцелі гусі дый над Белайрусю,
Селі яны, палі на сівым Дунаю!

Селі яны, палі, ваду замуцілі,
Дый нас маладзенькіх з сабой разлучылі.

Бадай тые гусі марне запрапалі,
Як мы любіліся - цяпер перэсталі.

/Паглядзеўшы ў вакно/. Ну, ужо німа як саўсім без агню шыць! Зараз трэба запаліць лямпу. Цямнее і цямнее, ночка набліжаецца, а яго як німа, так німа! А шчыра абецаўся шэльма напэўна прыйці. /Шукае запалак і запалівае лямпу/. І што гэты тата да яго мае? С таго часу, як даведаўся, што ён на мяне мілым вокам паглядае, - ўсё роўна, як чор-

ная котка між імі перабегла. Ён то нічога, але тата дык жыўцом-бы яго зьеў. Ну, але тата сваё, Якім сваё, а я - сваё. Паглядзім, чый верх будзе: таткаў, ці мой, ці яго? /Падумаўшы/. Казаў прыдзе сягоння, каб там і ліха гарэла. "Трэба , кажэ, сякую, ці такую зрабіць пастанову. Мы, кажэ, ня дзеці, - маем свой розум і можам сабой пакіравацца. Толькі ты, кажэ, Паулінка, павінна на гэта прыстаць канешне, бо іначэй, кажэ, згінем, як рудые мышы". /Ускочыўшы/. Ай! нехта ідзе. Ён, ён, напэўна ён!..

З Ь Я В А II - ая.

ПАЎЛІНКА - ЯКІМ.

ЯКІМ. Вось і я - як тут быў! Добры вечар ясьне-пекнай панне Паўлінцэ. Што, золатцэ маё ненаглядное, прачэкалася трохі мяне, ненавістніка? /Глянуўшы на бакі/. А ці нікога німа? /Гаворучы, падбліжаецца к Паўлінцэ, вітаецца і хочэ абняць яе/.

ПАЎЛІНКА /баронючыся/. Ой, ой! памалу. Усе дома, ўсе дома. Толькі ў Якіма ня ўсе дома, бо по-начы ходзе да маладых дзеўчат. Дадуць, дадуць зараз пытлю старые. /Тупаючы нагой/. Паз-

вале́нне ёсьць гэтак по́зна прыхо́дзіць?

ЯКІМ /садзючыся/. Ёсьць, ёсьць, мая́ ты сакату́шка, шчэбяту́шка! Кажы́ то́лькі хутчэ́й, галу́бка мая́ бязкрылая: та́та твой до́ма, ці не? Бо-ж сама́ ве́даеш, яка́я ў нас з ім страшэ́нная любасьць.

ПАЎЛІНКА /садзючы́ся за шыцьцё/. Ой, чаму-ж ня ве́даю: як між като́м і саба́кай, якра́з. А́ле, а́ле сьме́ла будзь, як у Бо́га пад прыпечкам. Пае́халі абое на торг і пэўне по́зна ве́рнуцца, бо ма́юць тро́хі сяго́-таго́ да прада́ння, і маня́цца сякі́е-такі́е зрабі́ць паку́пкі. Ба́чыш, за́ўтра ма́е быць тро́хі гасьце́й с кірма́шу.

ЯКІМ. Та-а-к! Зна́чыцца, тым кшта́лтам, вечарынка будзе.

ПАЎЛІНКА. Так, так! Вечары́нка быць то бу́дзе, а́ле ня ўсе на ей бу́дуць.

ЯКІМ. Эх, Паўлі́нка! Ты ўсё свае́; мне і так го́рка на душы́, якбы хто там палы́н засе́яў, а ты ешчэ́ прыты́чкамі сваі́мі со́ліш. Вазьму́ на злосьць ды прыду́. Што-ж яны́ са мно́ю зро́бюць?

ПАЎЛІНКА. Зрабі́ць то нічо́га ня зро́бюць, а́ле і ты сам нічо́га ня зро́біш, а то́лькі праро́біш...

ЯКІМ /ро́бючы папяро́су/. Ці я́сьне-панна Паўлінка пазво́ліць мне закуры́ць пры ёй?

ПАЎЛІНКА. Ого, скуль такая далікатнасьць? Рукам каля дзяўчыны дае волю без пытання, а як паперoccку закурыць, дык пазваленьня просіць. Не пазваляю за тое, вось і ўсё тут!

ЯКІМ. А я закуру.

ПАЎЛІНКА. А я не дам! /Кідае шыцьцё і хочэ адабраць паперосу. Нейкі час тузаюцца, бегаюць адно за адным па хаце і няўмысьле раскідаюць на ложку падушкі/.

ЯКІМ /бегаючы/. Ну, ужо годзе, годзе, Паўлінка! Болей нічому без твайго пазваленьня даваць волі ня буду.

ПАЎЛІНКА. Ну, калі так, то згода! /Садзяцца: Якім курэ, Паўлінка шые/.

ЯКІМ /памаўчаўшы/. Паўлінка!

ПАЎЛІНКА. Га! Ці пан Якім забыўся, як я завуся?

ЯКІМ. Ды не! Я хацеў-бы, золатцэ, сур'ёзна з табой пагаварыць.

ПАЎЛІНКА. І-і!!! Ведаю я гэтые сур'ёзнасьці. Перш-на-перш будзе, ці я люблю, пасьля - ці вельмі моцна, а пасьля, ці гатова ўсё тысьценька зрабіць, што чэрнабрывы Якім захочэ, а там, а там... і паехала, як на непадмазаных калёсах... Ці-ж не

праўда?

ЯКІМ. Праўда, то праўда, але ўсяму мусіць быць канец.

ПАЎЛІНКА. Ну, дык слухаем, вашэці. А вось можэ і новую песеньку нам съпяіцё. Адно толькі за ўмовай: або надта вясёлую, вясёлую, каб аж лявоніху захацелася ісьці, або такую сумна-сумненькую, што выслухаўшы яе - раз, два, ды бухтыль у вір галавою! вось так! /Паказывае і чуць не валіцца; Якім патхоплівае і садзіць на лаве/.

ЯКІМ. Гэта будзе ат цябе, маё ты сонейка, залежыць. Як захочэш - такая і песенька выйдзе: або вясёлая, радасная, якбы самое неба яснае, або сумная, гаротная, як асеннiе хмары над гэтай зямелькай чорнай. /Памаўчаўшы/. Эх, эх! І дакуль-жэ ўсё гэта будзе цягнуцца. Дакуль, як сухавей, сушыць і мучыць нас будзе?

ПАЎЛІНКА /жартабліва/. Толькі не нас, а мяне трэба гаварыць. Мне дужа добра, весела, і так лёганька, лёганька на сэрцы, што...

ЯКІМ /с дасадай/. Паўлінка!

ПАЎЛІНКА /закрываючы губы рукой/. Ну, ну, ужо маўчу... як немая рыба.

ЯКІМ /якбы сам да сябе/. Калі, калі ўжо на-

дойдзе тая часінка, што нас злучыць на векі і мы ўжо ніколі не разстанімся? Калі? Калі?..

ПАЎЛІНКА. Ха-ха-ха! На сьвятое ніколі. Вельмі ўжо татка мой заеўся на цябе с таго часу, як даведаўся, што мы с табой злюбіліся. Ну, а без таты гэты інтэрас наладзіць будзе вельмі трудна.

ЯКІМ. Трудна, то яно трудна, але німа таго злога, каб ня вышла на добрае. Хоць-бы прымерам мы с табой так зрабілі: выбраўшы падхадзячую часіну, калі стары будзе ня ў злосьці, узяліся с табой за рукі, падышлі к яму, укленьчылі і сказалі: так і так, наш добры бацячка, - я люблю Паўлінку, а я люблю Якімку - вельмі-вельмі моцна так, што і жыцьця нам аднаму без аднаго німашака, ну, дык супакойце нашы сэрцэйкі: дайце нам пазваленне узяць ды пажаніціся...

ПАЎЛІНКА. Э-э!.. Не туды, мой ты дурненькі Якімка, паехаў! Уедзеш гэтак у нерат, што ні ў зад, ні ў-перад. Каб гэта ешчэ тольki з мамкай, то яно сяк так, як табе не раз я і казала, але з старым дык чыстая беда, настаяшчае горэ. Хоць ты яму кол на галаве чашы, дык нічога ня выдзяўбеш. "На парог, кажэ, каб і не важыўся паказывацца; мазгаўню, кажэ, гаду пашчэпаю". Вось і рабі з ім

што хочэш! Каб мог, дык на першай асіне павесіў бы цябе. Ну, і гдзе-ж у такім разе набрацца сьмеласьці, ісьці кленьчыць перад ім і прасіць пазвалення... Задасьць такога пытлю і табе, і мне разам, што і жаніцьба ў галаву не палезе.

ЯКІМ. Так, то яно так! Але я неяк усё ешчэ надзеі не трачу, - ану-ж атпусьціцца. Быў-жэ такі час, што мяне любіў, ды нават у бядзе то тады,то сяды памагаў.

ПАЎЛІНКА. Быў час, але вадою сплыў. Памагаў, пакуль не ўбачыў, што трэба і дачкой памагчы, а як да гэтаго стала даходзіць, вось у ім і адазвалася шляхоцкая фанабэрыя. Другую песьню цяпер пяе. Нож точыць... востра нож точыць родны мой татка на таго, каго сам калісь любіў і каго я палюбіла... /Устаючы, горача/. I па векі вечные любіць буду. /Ідзе і папраўляе падушкі, за ёй - Якім, абымае і садзяцца абняўшыся абое на ложку/.

ЯКІМ /памаўчаўшы, ласкава/. Паўлінка!

ПАЎЛІНКА /сьмяючыся/. Ізноў забыўся, як завуся?

ЯКІМ. А ты ізноў свае... Слухай, міленькая: ці ты надумалася зрабіць тое, аб што я цябе надовічы прасіў і маліў. Сама-ж ты, золатцэ,каза-

ла мне не раз і цяпер кажэш, што татка твой ні на якіе просьбы ня згодзіцца. Значыцца, сама добра разумееш, што іншаго выхаду для нас немашака. А гэтак, як я казаў, будзе найлепей. Ці то мы будзем першые, або апошніе. Янка Лукашонак з сваей Зосяй так зрабілі, Ігнась Манякоўскі - з сваей Дамінісяй, ды і шмат хто... Бацькі спачатку пазлуюць, пазлуюць трохі і атпусьцяцца, - ведама бацькаўскае сэрцэ. Вось мы с табой, міленькая, такім парадкам самі сабе шчасьце збудуем і нічыей ласкі прасіць ня будзем. Адно, абы твая згода і ўсё будзе добра. Я ўжо, прызнацца табе, гаварыў с папом. Ён заўтра прыежджае ў Міхалішкі імшу атпраўляць, і заначуе ў ваколіцы. Ну, а мы к яму... раз, два і гатова.

ПАЎЛІНКА. Думаць, то я думала,але неяк страшна. Можэ-б было лепей, каб ешчэ трохі пачэкаць, а то так скора,раптам... Хто сьпяшыць, той людзей сьмяшыць.

ЯКІМ. Якая ты нядобрая, Паўлінка. Ты зараз - страшна, страшна, пачэкаць, пачэкаць! Гэтак і ўсю сваю моладасьць пачэканкамі перэчэкаем. А так гэта дачэснае жыцьцё можна добра наладзіць, так добра, абы толькі ахвота ў нас была ды вытрывалась.

ПАЎЛІНКА. А што - калі зловюць? Гэта-ж я ня выжыву з сораму, людзі вочы выбяруць, нельга будзе на сьвет паказацца. Цяпер і то колькі ўсякай брыды ўслужлівые суседзі і суседкі на нас вернуць, а што і гаварыць тады, як нам гэта "Бог наш уцечка" не ўдасца.

ЯКІМ. Ня бойся, золатцэ, ня зловюць! Усе пойдзе гладка. Заўтра у вас вечарынка; посьле вечарынкі ўсе будуць спаць моцна так, што хоць з гарматаў стрэляй - нічога не пачуюць. Я ўсе акуратна прыгатую, ты толькі зьвяжэш у клумак што патрабнейшае, а там праз момэнт - і ты мая на векі вечные.

ПАЎЛІНКА /нібы са злосьцю/. Не я твая, а ты мой на векі вечные!

ЯКІМ. Ну, хай будзе, як Сора казала; але гэта толькі тады ў нас выйдзе, калі ты прыстанеш на тое, аб што я цябе прасіў і прашу.

ПАЎЛІНКА /падумаўшы, сьмяючыся/. Ну, згода да... заўтрашняго дня, а там пабачым.

ЯКІМ /павесялеўшы/. І даўно ўжо трэбало гэтак сказаць, мая ты кветачка майская. Заўтра вечэрам, як толькі ўсе паўкладаюцца, - я ўжо ў садзе пад вакном буду на цябе чэкаць. Ты ваконцэ

атчыніш, лахі пат пахі ды скакель с хаты ў сад, як пятух!..

ПАЎЛІНКА. Гэта ты, як пятух, а я, як...

ЯКІМ /перэпыняючы/. Як курыца.

ПАЎЛІНКА. Ня курыца, а як зязюлька.

ЯКІМ. Як зязюлька, праз вакно фырр! а пятух цап. а поп крапілам пырсь! а там...

ПАЎЛІНКА /съмяючыся/. А там ізноў фырр!..
/Размахівае рукамі і хочэ вырвацца. Якім мацней прыціскае яе к сабе і хочэ пацалаваць; яна нібы бароніцца, а пасьля хватае яго за шыю, і доўга горача цалуюцца.

ЯКІМ. Ох, каб гэтак усё жыцьцё і кожную мінутку.

ПАЎЛІНКА. Ого! Разласаваўся!.. Аскому нагоніш, пакуль ахвоту спагоніш. /Прыслухаўшыся/. Ой! Недзе туркочэ! Ці ня едуць толькі нашы с торгу.

ЯКІМ /прыслухаўшыся/. Такі-ж нехта едзе.

ПАЎЛІНКА /сумна/. Значыцца, Якімка, трэба ўжо табе рабіць фырр!

ЯКІМ /устаючы, с уздохам/. Нічога не парадзіш - трэба!.. Ой, гэтые бацькі! І чаму гэта ня родзюцца на съвет дочкі без бацькоў!..

ПАЎЛІНКА /устаючы/. Ах, чуць не забылася. Ці

прынёс мне то́е, што абяца́ўся?

ЯКІМ. А як-жэ, прынёс, маё ты зо́латцэ. /Дастае́ с кішані́ фатагра́фію і аддае́ Паўлі́нцэ/.

ПАЎЛІНКА /прыгледа́ючыся к фатагра́фіі, ве́села/. Вот так до́бра! Заме́ста аднаго́, ма́ю ўжо́ двух: аднаго́, што сам хо́дзе да дзеўча́т і рука́м во́лю дае́, а друго́га, што трэ́ба насі́ць за... па́зухай. /Сьмяе́цца/.

ЯКІМ /любу́ецца е́ю, хвата́е і цалу́е/. Ах ты, зязю́лька мая́ ненагля́дная!

ПАЎЛІНКА /баро́нючыся/. Ну, ну, пятушо́к! Не гарачы́ся; пасьпе́еш с ко́замі на торг. /Выпіха́ючы Які́ма с ха́ты/. Марш да до́му! Раз, два, тры!..

ЯКІМ /у дзьвера́х/. По́мні, Паўлі́нка - заўтра!.. /Выхо́дзе/.

З Ь Я В А III-ая.

ПАЎЛІНКА /адна́/.

ПАЎЛІНКА /папраўля́е ло́жак, пасьля́ прыгле́даецца к фатагра́фіі, цалу́е яе́ і хава́е за па́зуху. Прыціска́ючы гру́дзі рука́мі/. А што, сма́чна? Це́пленька?.. Га?. Каля́ са́мага сэ́рцэйка дзяво́чаго... Пэ́ўне чу́еш, як яно́ бе́дненькае трапе́чыцца. Вы́гадна табе́ тут, як ні́дзе, ніко́му!.. А́ле не,

не! Гэтак не выпадае. Ешчэ трохі порана... Посьле заўтра - другая рэч. А цяпер... /Ідзе к абразу/. пасядзі лепш, саколік, за абразікам. Седзючы гэтак у Бога за плячыма, меней будзеш мець грэшных думак у галаве, чымся песьцючыся тут /Паказывае/ за пазухай у маладой дзяўчыны. /Напеваючы патходзе к сьцяне, хавае фатаграфію за абраз і, як у нічым не бывала, садзіцца за шыцьцё/.

Дый чым-жэ твая, дзеванька,
Галоўка занята? /і т. д./.

З Ь Я В А IV-ая.

ПАЎЛІНКА - СЬЦЕПАН - АЛЬЖБЕТА.

СЬЦЕПАН /пьянаваты, ўходзе з Альжбетай з сенцаў і прыпевае/.

Дзе мы едзем, дзе мы йдзём,-
Карчмы не мінаем;
Дзе заедзем, дзе зайдзём,-
Там і пагуляем.

АЛЬЖБЕТА /кладучы пакупкі на куфар і раздзеваючыся, да Сьцепана/. Не сьмяшы ты людзей. Калі патпіў, дык ляж спаць!

СЬЦЕПАН. Маўчы́, ба́ба!.. Ты, каха́ненькая, ро́дненькая, нічо́га не разьбіра́еш... Валасы́ до́ўгіе, а ро́зум каро́ткі. /Прыпева́е/.

Ой, там на гарэ́
Мужы́к жо́нкай арэ́,
А друга́я падбега́е:
"Запражы́-ж ты мяне́".

/Хо́чэ абня́ць Альжбе́ту/.

АЛЬЖБЕ́ТА /атпіргну́ўшы/. Ах, ты гніла́я качары́жка! Ешчэ́ мо́жэ табе́ чаго́ захо́чэцца...

СЬЦЕПАН /выкру́чываючы нага́мі/.

Дзед боб малаці́ў,
Ба́ба падсева́ла...

ПАЎЛІНКА. Та́та! Ды кі́ньце ўжо́!.. Ось, ле́пей разьдзева́йцеся, ды мо́жэ чаго́ зъясьце́.

СЬЦЕПАН. А мо́жэ гэ́та і до́бра, каха́ненькая, ро́дненькая... Каб так кі́слай ды гара́чай капу́сты... /Скіда́е апра́тку і кладзе́ на ку́фар/.

Скі́ну бу́рку, скі́ну бо́ты,
Дый надзе́ну ла́пці;
Ко́жны ду́рэнь, ці разу́мны -

Пан у сваей хаце.

/Сдзіцца за стол/.

ПАЎЛІНКА /кінуушы шыцьцё на ложак, да Альжбеты/. Мамка, дастаньце с куфра настольнік, а я прынясу чаго вам зьесьці. /Выходзе/.

ЗЬЯВА V-ая.

СЬЦЕПАН - АЛЬЖБЕТА.

АЛЬЖБЕТА /дастаючы настольнік с куфра/. С кім ты гэтак намурзаўся?

СЬЦЕПАН /закурываючы люльку/. Я і с тым, я і с сім, а ты, каханенькая, родненькая, згадай,- с кім?

АЛЬЖБЕТА. А немач цябе ведае - с кім?

СЬЦЕПАН. Ці-ж я не казаў, што у цябе тут /торкаючы сабе пальцам у лоб/ ня ўсе дома. Але слухай: З зяцем!

АЛЬЖБЕТА /зьдзівіўшыся/. З зяцем?!

СЬЦЕПАН. Так, так, каханенькая, родненькая. Хто з сватам, хто з свацей, а як Сьцепан Крыніцкі дык з родным зяцем.

АЛЬЖБЕТА /накрываючы стол/. Такі праўду кажуць, што гарэлка людзей с поля зводзе. Калі-ж

ты ўсьпеў яго нажыць?.. Дачка ешчэ замуж ня вышла, а бацька ўжо зяця мае!

СЬЦЕПАН. Калі не маю цяпер, дык буду мець у чацьвер. Гэта, бачыш, ён ешчэ толькі зьбіраецца падмавацца к нашай Паулінцэ; ну, а каб сьлізчэй усё пашло, дык перш мяне ён падмазаў.

АЛЬЖБЕТА /садзіцца/. Так-бы і казаў адразу. А хто-ж гэта такі?

СЬЦЕПАН. Адольф Быкоўскі!

Э-э! Я думала, хто там!.. Ажно нічога людзкаго. Толькі езьдзе ды нюхае, якая дзяўчына пасагу больш мае, а сам дык голы, як бізун.

СЬЦЕПАН. Пасаг нюхае, бо нос мае. Але ўсё такі гэта для нас блін ды ешчэ маслам падмазаны. Ён сам мне, каханенькая, родненькая, хваліўся, што яго гаспадарка ў сто раз лепшая ад усіх тутэйшых гаспадароў. За аднаго каня толькі, казаў, заплаціў селета тры сотні. "На гэтым-жэ кані, кажэ, заўтра к васпанству заедуся с кірмашу". /Мацаецца па кішэнях, сам сабе/. Дзе-ж бы яна падзелася. /Да Альжбеты/. Ты, баба, не бачыла кніжкі, што я купіў сягоння? Дзе яна прапала?

АЛЬЖБЕТА. А што я пастушка над тваімі кніж-

камі. Прапіў можэ з гэтым сваім зяцем.

СЬЦЕПАН /ідзе к куфру, находзе ў бурцэ кніжку і кладзе яе за абраз, дзе Паўлінка палажыла фатаграфію/. Кахаленькая, родненькая, ня думай, што я якую дрэнь выбраў сабе на зяця. Заўтра ён прыедзе, паглядзіш, дык адразу што другое запяеш. Адным словам, хлапец: шляхоцкаго заводу, з рызыкай, з усякай дэлікатнасьцяй і ўсё такое...

З Ь Я В А VI-ая.

ПАЎЛІНКА - СЬЦЕПАН - АЛЬЖБЕТА.

ПАЎЛІНКА /ўходзючы з міскай, з лыжкамі і хлебам пат пахай/. Аб кім гэта, татка, гаворыце, што мае ўсякую дэлікатнасьць і ўсё такое? /Ставіць яду на стол і садзіцца за шыцьцё/.

СЬЦЕПАН /ядучы/. Вельмі васпанна цікавая! Скора састарышся, кахаленькая, родненькая, як усё будзеш ведаць.

ПАЎЛІНКА /просючы/. Скажэце, скажэце, таточка!

СЬЦЕПАН. Ага, ні села, ні пала, захацела баба сала. Калі ўжо табе, кахаленькая, родненькая, так хочэцца, дык скажу. /С павагай/. Знакам тым,

гэта паніч з дэлікатнасьцяй і с усякім такім - мой зяць.

ПАЎЛІНКА /пырснуўшы сьмехам/. Зяць!!..

СЬЦЕПАН. Знакам тым, ён не саўсім ешчэ зяць, але скора на яго выкіруіцца.

ПАЎЛІНКА. А якжэ ґоднасьць гэтаго... гэтаго, ну як яго... што некалі татавым зяцем зробіцца.

АЛЬЖБЕТА. Ды гэты-ж, гэты... Ты пэўне яго бачыла некалі... Адольф Быкоўшчык.

ПАЎЛІНКА. Быкоўшчык!!..

СЬЦЕПАН. Але. Але! Пан Адольф Быкоўскі.

ПАЎЛІНКА. Ну, хіба, татка, для яго другой дачкі пастараецеся, або самі з ім ажэніцеся, каб перэрабіць яго с простаго чэлавека на свайго зяця.

СЬЦЕПАН. А ты што? - Зломак?

ПАЎЛІНКА. Зломак - ня зломак, але і за ламаку не пайду.

СЬЦЕПАН. А дзяга на што?

ПАЎЛІНКА. На ўсё, толькі не на паганяку к замужству.

СЬЦЕПАН. Каханенькая, родненькая, ешчэ паглядзім, дзе каго пасадзім.

АЛЬЖБЕТА /ядучы, да Сьцепана/. Еш.вот ле-

пей, чымся с пустога ў парожняе перэліваць. Як прыедзе сватацца, тады тое і будзе.

ПАЎЛІНКА. Татка ведаеш не сягоння, за каго я толькі пайду, або за нікога.

СЬЦЕПАН /зьмяніўшыся, кідаючы лыжку аб стол/. Што?!.. За каго?..

ПАЎЛІНКА /устаючы і ідучы к ложку/. За каго? - За Якіма!

СЬЦЕПАН /стукаючы кулаком па стале/. Маўчы, гадаўка! Раз сказаў, каб гэтаго шэльмы і звання не было у маей хаце, каб яго імені я ня чуў ніколі... гэтаго недаўярка, гэтаго... гэтаго забастоўшчыка. Дык і не забывайся аб гэтым, каханенькая, родненькая.

ПАЎЛІНКА /з дасадай/. На што дарэмшчыну вясьці. Ён нікому ніякай забастоўкі не рабіў і ня робіць.

СЬЦЕПАН /закурываючы са злосьцю люльку/. А чорт яго бяры, ня тут успамінаючы,- рабіў, ці не рабіў! Знаць і ведаць не хачу яго ў сваей хаце, гэтаго хамуйлу, гэтае плюгаўство.

АЛЬЖБЕТА. Прыбірай, Паўлінка, ўжо са стала!

ПАЎЛІНКА /кінуўшы на ложак шыцьцё і ідучы к сталу/. А даўно гэта, татка, сам з ім цалаваў-

ся?

СЬЦЕПАН. Кахáненькая, рóдненькая, ня лезь у вóчы. А не, то вон с хáты і цябé з гэтáй дрэняй вы́ганю.

/Паулíнка ідзé з мíскай к дзьверáм; неўспадзеўкі дзьвéры атчыняюцца, ўвáліваецца ў хáту пьяны Пранцíсь Пустарэвіч, за ім - ягó жóнка. Пранцíсь нлумысьле выбівáе мíску ў Паулíнкі/.

ПАЎЛІНКА. Ай! Што-ж гэта, дзядзька, зрабíлі?

ЗЬЯВА VII - ая.

ПАЎЛІНКА - СЬЦЕПАН - АЛЬЖБЕТА - ПРАНЦІСЬ - АГАТА.

ПРАНЦІСЬ. Глýпство, глýпство, пáне добрудзé-ю. Пахвалёны Éзус. Собственно, аткýпім, аткýпім, вось-цо-да!

СЬЦЕПАН і АЛЬЖБЕТА. На вéкі!..

АЛЬЖБЕТА. А маé-ж вы, рóдніенькіе. Ці-ж гэта вы ўсё ешчэ з рынку éдзеце. Здаéцца-ж, ранéй за нас выехалі?

ПРАНЦІСЬ. Собственно, вось-цо-да, кабыла заблудзіла, пáне добрудзéю.

АГАТА. Тудэма-сюдэма, ці-ж гэта мачыляпа, ка-

лі прыехаў у сваім часе дамоў. Ён-жэ, як рызьнік, то туды, то сюды блытаецца па дарозе.

ПРАНЦІСЬ. Пане добрудзею, тваё бабскае дзела - маўчаць. Я, собственно, вось-цо-да, спрытны,- тонка панімаю, што і як раблю.

АЛЬЖБЕТА. Ды садзіцеся-ж, маё міленькіе!

АҐАТА. Тудэма-сюдэма куды тут садзіцца. Ноч на дварэ, кабыла за плотам, паўвярсты да дому, а гэты, тудэма-сюдэма, начніца касавокая ня вытрываў, каб людзям не нарабіць у ночы неспакойства. /Садзіцца, а за ёй - другіе/.

СЬЦЕПАН. Э, што там такое! Высьпімся! Дзякуй Богу, ночка не Пятровая, а Пакровая.

ПАЎЛІНКА /падбіраючы чэрапкі/. Заўтра госьці будуць, а дзядзька апошнюю міску стоўк. Трэба, каб на кірмашы дзьве аткупіў.

ПРАНЦІСЬ. Ґлупство, пане добрудзею, ґлупство! Хаўтурнаго, собственно, выпьем па місцэ. /Дастае з баковай кішані фляшку, пацягавае з яе і хавае назад/.

АЛЬЖБЕТА /сьмяючыся/. А каб гэта нам, сваток, даў гэтай сусолкі пассаць. Ці-ж мы з сваццей паскрэбкі...

ПАЎЛІНКА /выходзючы с чэрэпкамі/. Ого! Гэ-

тых сьвянцоных кропэль дзядзька і канаючаму не даў-бы, ня то, што... /Выходзіць/.

ЗЬЯВА VIII-ая.

СЬЦЕПАН - АЛЬЖБЕТА - ПРАНЦІСЬ - АҐАТА.

ПРАНЦІСЬ /ў сьлед Паулінцэ/. Ґлупство, ґлупство, пане добрудзею. Маладзенькая ешчэ, маладзенькая! Лазы трэба, собственно, вось-цо-да.

АҐАТА /да Альжбеты/. Што, свацейка, тудэма-сюдэма, добраго куплялі на рынку?

АЛЬЖБЕТА. Ат, сее ды тое! Паглядзіце, калі хочаце. Нічога такога цікаўскаго. /Устаюць і ідуць абедзьве к куфру і разгледаюць кінутые на ём пакупкі/.

ПРАНЦІСЬ /да Сцепана/. Чуў, сват, пане добрудзею, што сягоння людзі казалі?

СЬЦЕПАН. Не, не, кахаценькі, родненькі, ня чуў; не было калі! А што?

ПРАНЦІСЬ. Ды як-жэ, вось-цо-да! Кажуць, пранцуз, пане добрудзею, ідзе на Барысаў па шапку і рукавіцы, што калісь там аставіў. Чатырыста тысяч войска с сабой вядзе і, собственно...

АҐАТА /перэбіваючы, з мейсца/. Не чатырыста

тысяч, а чатыры сотні тысячаў...

ПРАНЦІСЬ. Ґлупство, ґлупство, пане добрудзею. Ўсё роўна ідзе, вось-цо-да. Спранжыновы касьцёл с сабой нясе, пане добрудзею.

АҐАТА /в мейсца/. Тудэма-сюдэма, не нясе, а на паветры на машыне, што летаюць, гэты касьцёл вязе.

СЬЦЕПАН і АЛЬЖБЕТА /зьдзівіўшыся/. Ай-я-я! Аж на паветры касьцёл вязуць!..

АҐАТА. Але-ж, але! Тудэма-сюдэма, я сама на свае вушы чула.

СЬЦЕПАН. Во калі пашло ўсё ўверх нагамі. Як паставюць гэты спранжыновы касьцёл, то можна будзе спадзевацца і для нашаго брата якога-такога палягчэння. Дзякуй Богу, дзякуй Богу!.. А вось мая гэта ахмістрыня, дачушка мая сакатушка, сплуталася з гэтым... з гэтым бязбожнікам, і хоць ты ей вар на галаву лі.

ПРАНЦІСЬ. Маладзенькая, собственно, вось-цо-да. Бярозавай кашы ня шкодзіла-б, пане добрудзею.

АЛЬЖБЕТА. Дужэ трудна паладзіць с цяперашняй моладзьдзю. Пашло такое распуства на съвеце, што не дай Божэ! Заместа кніжак да набажэнства - чытаюць нейкіе дрындушкі. Вецер у ваўсіх па галаве

ходзе. Гэта-ж мне калісь сказалі: ідзі за Сьцепана,- я і пашла без ніякай спрэчкі са сваімі старымі.

АГАТА. А так, так, тудэма-сюдэма! I мой, як ка мне пасватаўся, бацька нябошчык і кажэ: ідзі, бо ўсё роўна ніхто цябе лепшы ня возьме; я падумала, тудэма-сюдэма, ну і пашла. /Глядзяць абедзьве на сваіх мужоў, пасьля - адна на адну, плююць кожная ў другі бок, і разгледаюць ізноў клумкі/.

ПРАНЦІСЬ. Так, так, пане добрудзею, іначэй калісь было. /Дастае фляшку і пье, а посьле дае Сьцепану/. Собственно, глупство, вось-цо-да, было, а ты сват выпі, каб тое, што было, у памяці не сядзело. /Сьцепан пье, Пранцісь прыдзержывае за фляшку, каб той за лішне ня выпіў/.

СЬЦЕПАН /абціраючы вусы і сплёвываючы/. Шчыпецца, каб яе гаручка.

ПРАНЦІСЬ /хаваючы гарэлку/. Ага, вось-цо-да, шчыпецца, собственно, бо чужая, пане добрудзею. /Абодва закурываюць/.

АЛЬЖБЕТА /да Агаты/. А ці заўтра, сваценька, будзеце на кірмашы?

АГАТА. Ды трэба-ж будзе як сьцягацца.

ЗЬЯВА IX-ая.

ТЫЕ-ж і ПАЎЛІНКА.

ПАЎЛІНКА /ўхо́дзючы, да Альжбе́ты/. Мо́жэ-б, ма́мка, прыці́снулі сыр,бо да за́ўтрашняга не атці́сьнецца.

АЛЬЖБЕТА. Ешчэ́ пасьпе́е... Дай мне с цёткай разгавары́цца.

ПАЎЛІНКА. Ідзі́це, ідзі́це, ма́мка, а я за цябе́ с цёткай пагавару́.

АҐАТА. Ідзі́це, сва́цейка. Тудэ́ма-сюдэ́ма, не зважа́йце на мяне́. Мы тут с Паўлі́нкай пачэка́ем на цябе́.

АЛЬЖБЕТА /выхо́дзючы/. Ну, як сабе́ хо́чэце. /Паўлі́нка з Аґатай садзя́цца на ку́фры і жы́ва аб чымсь гаво́руць/.

ЗЬЯВА X-ая.

ПАЎЛІНКА - СЬЦЕПАН - ПРАНЦІСЬ - АҐАТА.

СЬЦЕПАН. Зна́еце, свато́к, гэ́таго, гэ́таго... як ён... а каб цябе́... /Да Паўлі́нкі/. Паўлі́нка, як гэ́ты заве́цца, што мяне́ сяго́ння падма́зываў?

ПАЎЛІНКА /з ме́йсца/. А скуль-жэ я магу́ ве́даць, хто та́тку ма́заў?

СЬЦЕПАН. Ну, гэты-ж?.. каб ён цяміўся... як яго?.. зяць, зяць!

ПАЎЛІНКА /прыпамінаючы/. Як-жэ ён, як?.. Здаецца, Бык... Бычок...

СЬЦЕПАН. Ага, ён, ён. Не, не так! Быкоўскі, кахаленькая, родненькая, вось як. Пан Адольф Быкоўскі. /Да Пранціся/. Дык бачыш, сваток, ён, знаецца, падлабуніваецца к маей Паўлінцэ. Што ты на гэта?

ПРАНЦІСЬ /дастаючы гарэлкі/. Глупство, глупство, пане добрудзею. Собственно, бычок, вось-цо-да, і больш нічога. /Пьець і дае гарэлкі Сьцепану/.

СЬЦЕПАН /выпіўшы/. Заўтра, знакам тым, прыедзе абнюхаць, як і што, дык і сваток са сваей загляньце да нас. А ну-ж, каханенькі, родненькі, можэ які гандэль будзе наладжывацца, дык прыкінеш якое слаўцо. Прыедзьце толькі.

ПРАНЦІСЬ. Глупство, пане добрудзею, і прыйці можна. Собственно, блізка, вось-цо-да.

СЬЦЕПАН. Блізка, то блізка, але каб не было сьлізка: на дождж як-бы зьбіраецца.

ПАЎЛІНКА /з мейсца/. А ці татка каня паілі?

СЬЦЕПАН. Не, каханенькая, родненькая. Зараз

пайду. /Да Пранціся/. А можэ разам з сватам пойдзем. Я свайго напаю, а сват свайго паглядзіш, ці добра прывязаны.

ПРАНЦІСЬ. Глупство, пане добрудзею. Собственно, жонка завязе, калі кабыла уцекла. /Да Агаты/. Праўда, баба?

АГАТА /з мейсца/. Што?- праўда.

ПРАНЦІСЬ. Собственно, калі-б кабыла ўцекла, то мяне тады ты дамоў завязеш, пане добрудзею.

АГАТА. А каб ты, тудэма-сюдэма, бокам еўдзіў! Ідзі скарэй паглядзі. Гэта-ж і мне с памяці сышло.

СЬЦЕПАН. Пойдзім, каханенькі, роднэнькі. /Абымаюцца і сланяючыся выходзяць, напеваючы/.

Чаму-ж нам ня пець,
Чаму-ж не гудзець,
Калі ў нашых хатачках
Парадак ідзець?

ЗЬЯВА XI-ая.

ПАЎЛІНКА - АГАТА.

ПАЎЛІНКА. Але-ж калі я яго люблю, цётачка.

АГАТА. Мала што, дзеткі, тудэма-сюдэма, лю-

біш яго; але, калі бацька ня хочэ, дык падумай, што людзі скажуць, як супроці волі старых пойдзеш?

ПАЎЛІНКА. А што там людзі? Яны з ім жыць за мяне ня будуць, і па маей сьмерці за мяне пакутаваць ня будуць. Пагаворуць, пагаворуць, ды перэстануць, як намазаляць языкі.

АГАТА. Як уважаеш, мае дзеткі. Што-ж, я, тудэма-сюдэма, нічога не параджу.

ПАЎЛІНКА /заламаўшы рукі на каленях/. Калі ён такі добры, такі разумны, што і сказаць не магу.

АГАТА. Усе яны добрые, пакуль не ўбярэ катторы дзяўчыны ў свае рукі, а як убярэ, тады на другі лад, тудэма-сюдэма, зайграе, а ты танцуй пад яго дудку. І мой, пакуль толькі сватаўся да мяне, - патульны быў, як цялё, а як ажаніўся дык праўдзівым ваўком зрабіўся.

ПАЎЛІНКА /як-бы не зважаючы на гаворку Агаты/. Кніжкі мне прыносіў... Хораша так аб усім расказываў... як трэба жыць, як працаваць, як людзей трэба ўсіх любіць, і шмат, шмат чаго. І любіць-жэ ён гэтых людзей. сусім неяк не так, як мы іх любім. Гэта-ж трэба ведаць, столькі мой

тата на яго ўсякай дарэмшчыны нагаварыў і ачарніў, а ён хоць-бы што. "Ведама, кажэ, чэлавек: яму нешта абышло, ці не спадабалося, дык і памстуе. У нас, кажэ, ўсё ідзе не так, як трэба. Людзі, кажэ, ў нас, як зьвяры: адзін на другога кідаюцца, адзін другога цкуюць, пад'юджываюць, ненавідзюць адзін другога. З малку дзён, кажэ, прывыкаюць у ненавісьці жыць, з малку дзён іх к гэтаму вучаць і дома і за домам. Сьляпые, кажэ, ўсе сьляпые. Адзін над другім не маюць ніякай літасьці, хоць усіх душуць зьверху ўселякіе пошэсьці ды злыдні".

АГАТА. Чула я, чула аб ём не раз. Вельмі ўжо, кажуць, тудэма-сюдэма, разумны і добры ён.

ПАЎЛІНКА /ажывіўшыся/. А што-ж, ці не праўда? І ўсё-б было добра, каб ня гэты тата. Хоць нема ведама што рабі з ім.

АГАТА. Трэба, дзеткі, пачэкаць, ану-ж, тудэма-сюдэма, ліха пераменіцца і ўсё добра будзе.

ПАЎЛІНКА. Трэці год, цётачка, чэкаем і нічога не выходзе. Трэці год трасуся і выгледаю тэй часінкі, каб толькі з ім пабачыцца. Павешуся, цётачка, павешуся, калі мяне з ім разлучуць.

АГАТА /хрысьцючыся/. Жейца, Сына! Тудэма-сю-

дэма, што ты, Паулінка? Набойся Бога гэткіе рэчы гаварыць напроць ночы. Цьфу, цьфу! Матачка Найсьвентшая!

ПАУЛІНКА /паказываючы/. Калі тут, цетачка, пат сэрцам так баліць, так баліць, што і жыць не у магату. Такі ён міленькі, такі прыгожэнькі, такі паслухмяны... /Заглядзіушыся у даль/. Калі ешчэ с татам былі яны добра, прыдзе, бывала, вады за мяне прынясе, дрэукі нашчэпае. Не глядзіць на тое, што калісь вучыуся, а цяпер і сам вучэ і большых, і меньшых. Ніколі ад яго слова благога ня чула. Так, ведаеце, цетачка, і хочэцца с кім колечы аб ім гаварыць і думаць без канца і пачатку. І чаму я такая нешчасная? /Са сьлязьмі/. Бацька родны хочэ мяне адарваць ад таго, хто мне цяпер мілей ад усяго чыста - жыцьця, хаты роднай, цэлаго сьвету. І чаму-ж я такая нешчасная?

АГАТА /тулючы к сабе Паулінку, праз сьлезы/. Ціха, мае дзеткі, ціха. Не гаруй, не маркоцься, міленькая, вельмі. Нояк-жэ ды будзе. Бог Найвышэйшы, тудэма-сюдэма, міласэрны, і аб тваей тут цяжэнькай долі не забудзецца.

ПАУЛІНКА /якбы збудзіушыся/. А ніхай сабе будзе, што мае быць, - я свайго такі дабьюся, або

згіну, каб і сьледу не асталося.

АГАТА. А усё-ж такі скажы мне, дзеткі, чаму так твой тата на яго заеўся?

ПАЎЛІНКА. Бо, бо Якім з мужыкоў.

ЗЬЯВА XII-ая.

ПАЎЛІНКА - АГАТА - СЬЦЕПАН - ПРАНЦІСЬ.

ПРАНЦІСЬ /за дзьвярыма/. Глупство, вось-цо-да. Ня дзе падзелася. Я знаю, собственно, дамоў уцекла, пане добрудзею.

СЬЦЕПАН /уходзючы ў хату, а за ім - Пранціcь/. І трэбало-ж свату так дрэнна яе прывязаць, ды ў гэткую ешчэ цемру.

АГАТА /усхапіўшыся/. Каго прывязаць?

ПРАНЦІСЬ. Кабылу, кабылу, пане добрудзею. Ужож не цябе, вось-цо-да.

АГАТА. Дык дзе-ж кабыла.

ПРАНЦІСЬ /дастаючы фляшку/. Собственно, німа кабылы, дзе была, вось-цо-да, панедобрудзею.

АГАТА /падбегаючы к Пранціcю с кулакамі/... Дык чаго-ж ты, тудэма-сюдэма, несьвянцоная костка, разсеўся, як у сваей хаце.

ПРАНЦІСЬ /пацягіваючы з бутэлькі/. Глупство, глупство, вось-цо-да. Пасьвеньцім, собствен-

но, пане добрудзею, калі несьвянцоная.

АГАТА /хочэ вырваць фляшку, Пранцісь не дае/. Вот я цябе зараз, тудэма-сюдэма, як высьвенчу гэтай фляшкай па галаве, дык і сваіх не пазнаеш, нешчасны ты "вось-цо-да". /Галосючы/. А Божэ-ж мой, бацюхна мой! На што мяне пакараў гэтай, тудэма-сюдэма, пьяніцай, гэтай недарэкай, гэтай куксамордай, гэтай... гэтай...

ЗЬЯВА XIII-ая.

ТЫЕ-ж і АЛЬЖБЕТА.

АЛЬЖБЕТА /ўбегае, трымаючы ў руцэ клінок с тварагом/. Што гэта ў вас тут парабілося, мае міленькіе?

ПАЎЛІНКА. Кабыла дзядзькава ўцекла, ці хто ўкраў. /Ідзе, садзіцца на ложку і шые/.

АЛЬЖБЕТА /да Пранціся/. Дык чаго-ж, сватка, чэкаеце? Бяжыце скарэй дамоў, - пэўне там; гэта-ж ей не першыня.

АГАТА. Ці-ж гэту, тудэма-сюдэма, трухлявую калоду зрушыш з мейсца. Сядзіць-жэ вось анцыхрыст, каб яму моль пяты пабіла, і з мейсца не скранецца.

СЬЦЕПАН /закурываючы люльку/. Супакойцеся ,

свацьця. Ня дзе яна дзенецца. Каха, ненькая, родненькая, яна дома, напэўна дома.

АГАТА. А сват, тудэма-сюдэма, ня сунься с сваім носам туды, куды цябе ня просюць. /Да Пранціся/. Ідзем! Чуеш, ці не!..

ПРАНЦІСЬ /устаючы/. Глупство, пане добрудзею, глупство. Мае мазгі спрытные. На табе, восьцо-да, паеду, собственно, дамоў.

АГАТА /выводзючы Пранціся/. Бывайце здаровы! Пахвалёны Езус!.. Падла гэты, ламака нарабіў работы. /Выходзюць, за імі - Альжбета с клінком/.

З Ь Я В А XIV-ая.

ПАЎЛІНКА - СЬЦЕПАН.

СЬЦЕПАН. Ох, і даюцца-ж гэтые сваякі ў знакі. Але, дзякуй Богу, дзьве дзюркі ў носе і скончылося, - ўжо пазбыўся.

ПАЎЛІНКА. А даунс гэта таткаў гняды ўцёк з Лужанкі, і татка дамоў пехатой прытрэпаў.

СЬЦЕПАН. Што было, тое сплыло і болей, каханенькая, родненькая, ня будзе, як кажуць людзі.

ПАЎЛІНКА. Паглядзім. Заўтра кірмаш.

СЬЦЕПАН. Ня бойся, каханенькая, родненькая.

Я кабылу злаўлю, але і ты глядзі, каб мне таго зяця зlавіла, аб якім я табе сягоння гаварыў.

ПАЎЛІНКА. Што ён конь, ці вол, каб я яго ешчэ мела лавіць.

СЬЦЕПАН. Ні конь і ні вол, атак сабе дойная жывеліна.

ПАЎЛІНКА. Дык татка яго і дойце, калі ён для вас такі дойны, а я і ня думаю.

СЬЦЕПАН. Нічагутэнькі, каханенькая, родненькая. Надумаешся, ваша, як пакармлю бярозавай кашай. Вось толькі, каб пагода была добрая, а то казаў ён, што на кірмаш не паедзе, калі будзе дождж ісьці.

ПАЎЛІНКА. Ліха ня возьме! Гэткі цукер не размокне.

СЬЦЕПАН. Каханенькая, родненькая, як скажу, так і будзе; дзьве дзюркі ў носе і сконьчылося. Вось толькі трэба даведацца, ці будзе напэўна заўтра пагода. Купіў я сягоння календар - нейкі беларускі, як кажэ крамнік. Пытаўся ў яго, ці пішэ аб пагодзе, дык крамнік гаворэ мне, што аб пагодзе напісана ў ім болей, як аб чым другім. Значыцца, паглядзім праўды. /Ідзе і дастае з-за абраза календар, аткуль валіцца на зямлю фатагра-

фія. Паўлінка, саскочыўшы з ложка, падбегае падняць яе, але не усьпевае/.

СЬЦЕПАН /падымаючы фатаграфію/. А гэта што такое?

ПАЎЛІНКА /хочучы адбраць/. Гэта мае. Аддайце мне, тата!

СЬЦЕПАН. Я пытаюся - хто гэта?

ПАЎЛІНКА. Ці-ж, тата, не бачыце?

СЬЦЕПАН /са злосны насьмешкай/. Ха-ха-ха! Якім... Хай-жэ ён прападзе саўсім. /Хочэ рваць, Паўлінка адбірае/.

ПАЎЛІНКА /скрозь сьлёзы/. Аддайце, татачка, аддайце, ня рвіце! Ня зьдзекавайцеся над ім.

СЬЦЕПАН /атпіргнуўшы ад сябе Паўлінку/. Адчапіся ад мяне, гіцлеўка. Я вам тут наразводжу шашняў... /Стукат у сенцах. Уходзюць: Пранцісь, Агата, а за імі - Альжбета. Паўлінка стаіць патупіўшыся, глытаючы сьлёзы, і скубець пальцамі фартух/.

ЗЬЯВА XV-ая.

ПАЎЛІНКА - СЬЦЕПАН - АЛЬЖБЕТА - ПРАНЦІСЬ - АГАТА.

ПРАНЦІСЬ. Глупство, пане добрудзею. Я, восьцо-да, казаў, собственно, ня дзе падзеніцца.

АҐАТА /дражнючы/. Вось-цо-да, вось-цо-да! Сам кабы́лу, тудэ́ма-сюдэ́ма, паста́віў у вас пат паве́ткай, а шука́е за пло́там. Да́рма то́лькі по́ўзалі і сьлядо́ў прыгледа́ліся.

АЛЬЖБЕТА. Ну, дзя́куй Бо́гу, што хоць нашла́ся. /Да Сьцепа́на/. Што ты там кру́ціш у рука́х?

СЬЦЕПАН /ты́каючы фатагра́фіей у твар Альжбе́це/. На,на! любу́йся, які́е прэзэ́нты атрымлі́вае твая́ дачу́шка.

АЛЬЖБЕТА /закрыва́ючы руко́й твар/. Чаго́ суе́шся.. Така́я яна́ і твая́, як мая́.

СЬЦЕПАН. Лжэш! Каб яна́ была́ мая́, то была́-б така́я, як і я.

ПРАНЦІСЬ. Пакажы́, пакажы́, па́не добрудзе́ю,што гэ́та за пту́шка?

СЬЦЕПАН /пака́зываючы/. На, глядзі́, свато́к! Павіншу́й мяне́ с тако́й дачу́шкай і з гэ́тым, з гэ́тым гарэ́тыкам.

ПРАНЦІСЬ /разгледа́ючы/. Эгэ́! Гэ́та гэ́ты разу́мненькі, вучо́ны, грамацэ́й... Со́бственно, Саро́ка, вось-цо-да.

СЬЦЕПАН. Але́-ж, але́! Які́м Саро́ка.

АҐАТА /да Сьцепа́на/. Тудэ́ма-сюдэ́ма, пакажыце і мне, сва́тка.

ПРАНЦІСЬ /да Агаты/. Ты пане добрудзею, баба, ня лезь сюды с цікавым носам. Собственно, пільнуй сваей спадніцы і панчохаў, вось-цо-да. А мы суд, суд зробім... правы і скоры.

ПАЎЛІНКА /патходзючы да Альжбеты, ласкава/. Мамачка, адбярэце яе ў таткі.

АЛЬЖБЕТА. Што я з ім, дзеткі зраблю? Ешчэ біцца будзе.

СЬЦЕПАН /да Пранціся/. А добра, сватка, кажыш. Зробім суд, перасуд добрым складам над гэтым гадам. А які?

ПРАНЦІСЬ. А такі, пане добрудзею: страўнікаў паклікаць, спраўніку данясьці. Собственно, інквізытарскі суд зрабіць - па палавіне шась! і гатова, вось-цо-да.

ПАЎЛІНКА /кідаючыся к Сьцепану і цалуючы яму рукі, скрозь сьлезы/. Татачка, аддайце. Ня зьдзекавайцеся над ім!.. Ён-жэ вам нічога благога не зрабіў.

СЬЦЕПАН /са злосьцю/. Спаць, спаць пашла, калі гэткаго нашла! Спаць! /Рве фатаграфію/.

ПАЎЛІНКА /с плачэм апускаючыся на лаву/. Татка згубіць мяне хчэце... гвалтам с хаты выгнаць.

ПРАНЦІСЬ /дастаючы фляшку/. А цяпер, собст-

венно, вы́пьем хаўту́рнаго, вось-цо-да. /Пье/.

ПАЎЛІНКА /ўсхапі́ўшыся з ла́вы кіда́ецца к Пранцісю́/. Па кабы́ле сваёй пі хаўту́рнага, а не па чэлаве́ку, като́раго і падно́скаў не варт! /Вырыва́ючы і разьбіва́ючы аб зямлю́ фля́шку/. Вось-цо-да.

ПРАНЦІСЬ /разьве́сіўшы ру́кі, зьдзі́ўлены, як і ўсе́/. О-о-о!!..

З а с л о́ н а.

АКТ II - гі

- - - - -

Тáя-ж сáмая - што ў пéршым áкце - сьвятлíца. За сталóм седзя́ць: Сьцепáн, Альжбéта і гóсьці - тры хлóпцы і тры дзяўчыны. Мужчы́ны седзя́ць з аднагó канцá сталá, а кабéты /жанкí/ - з другóга. Пьюць гарбáту,налівáючы на спóдкі; закýсываюць. Дзяцюкí з дзеўчáтамі жартýюць, перакíдываючыся крóшкамі ад хлéба. З лéвай стараны́ /глéдзючы ад пýблікі/ пры сьцянé ад бакóўкі - седзя́ць два музы́кі і, звóдзючы інструмэ́нты, сьцíха перэгавáрываюцца між сабóй.Ля дзьвярэ́й ад сéнцаў, у канцы́ кýфра, на табарэ́це стаíць самавáр. Паўлíнка прыбрáўшыся па сьвятóчнаму увіхáецца каля́ гасьцéй. Трóхі ў твáры зьмяніўшыся; час-ад-чáсу ўздыхáе і не ў знак пагледáе ў вакнó; адно́, старáецца быць с усíмі вясéлай і бóйкай. Як падымáецца заслóна - Паўлíнка нясé гарбáту.

- - - - - -

ЗЬЯВА І-ая.

ПАЎЛІНКА - СЬЦЕПАН - АЛЬЖБЕТА - ГОСЬЦІ - МУЗЫКІ.

ПАЎЛІНКА /стаўляючы гарбату перэд Сьцепанам/. Што-ж гэта нешта татаваго зяця так позна ні слуху, ні духу? Ці ня знюхаў ён, што ў мяне пасагу німашака.

СЬЦЕПАН. Каханенькая, родненькая не бядуй. Ня будзе Гірша, будзе чорт іншы.

ПАЎЛІНКА /насьмешліва/. Мала што будзе... Але-ж, калі мяне ўжо неяк, як цмокам, стало цягнуць к гэтаму Бык.. Бычку... Ах, як яго?..

СЬЦЕПАН /з націскам/. Быкоўскаму.

ПАЎЛІНКА /падходзючы к другому канцу стала/. Можэ Адэльцэ ешчэ шкляначку?

АДЭЛЬКА /госьця/. Дзякуй. Ўжо напілася.

АЛЬЖБЕТА. Ды бяры! Што там пытаешся! Панна Адэля толькі дзьве выпіла.

АДЭЛЬКА. Калі-ж болей ня хочэцца.

АДЗІН З ГАСЬЦЕЙ. Хай паненцэ захочэцца для маей кумпаніі.

ПАЎЛІНКА /забіраючы шклянку/. Выпьеш, выпьеш, Адэлька, - зьмесьціцца.

АЛЬЖБЕТА /падсовываючы гасьцям яду/. Старай-

цеся, госьцікі, старайцеся. Вось - сыр, масла, вангліна! Такі-ж сягоння трохі папрацавалі каля полькі і лявоніхі.

КОЛЬКІ ГАЛАСОЎ /перажовуючы і сёрбаючы/. Дзякуй, дзякуй! Мы стараемся.

СЬЦЕПАН. Чым хата багата - тым рада. Хлеб на стале - рукі свае. Выбачайце толькі, каханенькіе, родненькіе, што гарэлкі німа. Але я ў гэтым не вінават. Хацеў ўзяць ў Міхалішках, дык, як на ліха, манаполька цэлы дзень была закрыта.

МУЗЫКА /ў старану да другога/. Каб не салгаў, дык-бы і ня жыў. Я сам бачыў, як прысьля імшы адбываўся з фляшкамі пры манапольцэ нешпар.

ДРУГІ МУЗЫКА. Слухаць. Скнэра і больш нічога.

ПАЎЛІНКА /паставіўшы Адэлі шклянку, к аднаму з гасьцей/. Можэ, пан Вінцусь, ешчэ выпье?..

ВІНЦУСЬ - госьць /уціраючы канцом настольніка губы і лоб/. Яно-б то было ўжо і досіць, але, калі панна Паўлінка так пекна просіць, дык можна ешчэ са шкляначку.

ПАЎЛІНКА /ідучы са шклянкай, у старану публікі/. Гэты ўжо дык пятую шклянку бабохае. Наробіць сабе клопату, каб я так жыла.

СЬЦЕПАН /да Альжбе́ты/ Ці добра хаця́ ты пра́сіла Пустарэ́вічаў. Чаму́ іх так до́ўга няма?

АЛЬЖБЕТА. Каб і не прасі́ла, то пры́едуць. /З насьме́шкай/. Пэ́ўне, со́бственно, кабы́ла заблудзі́ла.

АДЗІН З ГАСЬЦЕЙ. Штось сяго́ння на кірма́шы Які́ма Саро́кі не было́. А то, быва́ла, такі́м фра́нтам паха́джывае, што куды́ мяне́ не вядзе́ш, пусьці́ мяне чо́рту.

ПАЎЛІНКА /стаўля́ючы гарба́ту/. А па́ну Банады́сю за́йздрасьць, што так прыадзе́цца не патра́піш, хоць мо' і мае за што.

ГОСЬЦЬ. Чы́мся гро́шы тра́ціць на адзе́жу, я ле́пей іх каму́ пажы́чу.

ПАЎЛІНКА /садзючы́ся на ло́жку/. І працэ́нцік до́бры злуплю́, каб аж у пя́ты друго́му закало́ла.

ГОСЬЦЬ /самадаво́льна/. Хе-хе-хе! А па́нне Паўлі́нцэ злосьць ешчэ́ не адышла́, што калі́сь гэ́таму егамо́сьці Саро́цэ ні за які́ працэ́нт не пажы́чыў.

ПАЎЛІНКА. Ве́льмі-ж яму́ гэ́тым і не пашко́дзілі. Нашлі́ся лю́дзі, што і без працэ́нтаў пажы́чылі і да́лі яму́ магчы́масьць паехаць на ву́чыцельскіе ку́рсы. Цяпе́р ні́чыей ла́скі не патрабу́е.

АДНА З ГАСЬЦЕЙ. Пэўне, што не! Такі чэлавек нідзе не прападзе.

СЬЦЕПАН /прыслухіваючыся дагэтуль гутарцэ аб Сароцэ/. Каханенькіе, родненькіе, кіньце аб гэтым сьвінапасе гаварыць. Прыелася ўжо мне гутарка аб ім горш горкай рэдзькі. І ці гаманіце аб ім, ці не гаманіце - ўсе роўна нічога ня выйдзе. Я ўжо яму даў дарогу.

ПАЎЛІНКА /неспакойна/. Якую дарогу?

СЬЦЕПАН. А ты, каханенькая, родненькая, ня слухай вушы разьвесіўшы, ды лепей гасьцей глядзі. Дзьве дзюркі ў носе і скончылося. /Нейкую хвіліну ціха. Паўлінка падходзе брацьшклянкі, але ўсе атказываюцца/.

АЛЬЖБЕТА. Што-ж, выбачайце, госьцікі. Не хацелі піць і есьці, пасьля самі будзеце жалець.

СЬЦЕПАН. Выбачайце, выбачайце, каханенькіе, родненькіе, адно не скажыце, што ўсяго было ў даволь, толькі прынукі не было.

КОЛЬКІ ГАЛАСОЎ /устаючы з-за стала/. Дзякуем, дзякуем пану гаспадару і пані гаспадыні. Падмацаваліся, хвала Богу, як лепей ня трэба.

ПАЎЛІНКА /ўстаючы з ложка/. Проша паненак сюды прысесьці, а паны-кавалеры вазьміце сабе

табарэ́цікі ды вось тут падся́дзьце, а я тым ча́сам пачасту́ю гарба́тай на́шых музы́каў.

СЬЦЕПАН і АЛЬЖБЕТА /выла́зючы з-за стала́/. А як-жэ - трэ́ба, трэ́ба! /Дзеўча́ты садзя́цца на ло́жку, хло́пцы каля́ іх - на табурэ́тах; жарту́юць між сабо́й/.

АЛЬЖБЕТА /падхо́дзючы к музы́кам/. Хадзе́це, мі́ленькіе, вы́пьіце са шкля́начку гарба́ты.

МУЗЫКІ. Дзя́куем па́ні! Мы ўжо сяго́ння пі́лі.

АЛЬЖБЕТА. Ма́ла што калі́ было́, а цяпе́р трэ́ба ешчэ́ падмацава́цца. /Забіра́е інструмэ́нты і кладзе́ іх на ку́фар, са́дзіць музы́каў за стол і сама́ садзі́цца. Да Паўлі́нкі/. А ты, дзе́ткі, налі́ музы́кам гарба́ты!

СЬЦЕПАН /заку́рываючы лю́льку/. Выбача́йце то́лькі, каха́ненькіе, ро́дненькіе, што гарэ́лкі німа́.

МУЗЫКІ. І бяз гэ́тых кро́пэль бу́дзем жы́вы. /Чува́ць сту́кат у се́нцах/.

СЬЦЕПАН. А бач, не́хта такі́ хоць нарэ́шце зьяві́ўся. Трэ́ба ісьці́ ды гля́нуць, а то ешчэ́ ў дзьве́ры ня лу́чэ. /Ідзе́/.

АДЗІН З ГАСЬЦЕЙ. Нясі́, Бо́жэ, не жэна́тага ды бага́тага!

АДНА З ГАСЬЦЕЙ. Жані́ць бу́дзем!

ПАЎЛІНКА /стаўляе музыкам гарбату, падходзе і глядзіць у вакно. Ў старану/. Ах, як-жэ цёмненька!

АДЗІН З ГАСЬЦЕЙ. Каго так, панна Паўлінка, выгледаеце?

ПАЎЛІНКА. Таго-ж - нежэнатаго ды багатаго.

З Ь Я В А ІІ-ая.

ТЫЕ-Ж і АДОЛЬФ БЫКОЎСКІ.

СЬЦЕПАН /спатыкаючы Адольфа ў дзьверах/. А-а! Нарэшце зьявіўся дарагі госьцік! Што-ж гэта, каханенькі, родненькі, так доўга чэкаць на сябе нас заставіў?

АДОЛЬФ /вешаючы пальто на сьцяне каля парога/. Пахвалёны ў хату!

КОЛЬКІ ГАЛАСОЎ. На векі! На векі!

АДОЛЬФ /вітаючыся са Сьцепанам/. Выбачайце, што трохі прыпазьніўся. Але гэта вінават мой жарабец. Як панёс з гары, што каля Прытыкаў, і мяне выкінуў, і вось зламаў, так што аж мусіў другую каламашку ўзяць; праз тое і замарудзіў.

АДЗІН З МУЗЫКАЎ /у старану да другога/. Каб ён толькі дыхаў. Які яго чорт нёс! Прыстаў конь, ды ўсё тут.

ДРУГІ МУЗЫКА. Ня ўжо-ж што. У мае вочы заплаціў вясной за нейкую здыхляціну трыццаць рублёў, і тая ўжо скарэй яго панясе.

СЬЦЕПАН /да Адольфа/. Проша-ж, проша далей, сюды, дзе бліжэй кут і дзе ўсе тут.

АДОЛЬФ. Дзякую, дзякую, вашэці. Проша са мной клопату не рабіць. /Ідзе і с усімі вітаецца; Альжбету цалуе ў руку, стоючы к ей бокам і не згінаючыся/.

АЛЬЖБЕТА. Проша, пана Адольфа, проша за стол! Можэ выпьіце гарбаты і чаго закусіце? /Да Паўлінкі/. Паўлінка, налі пану Быкоўскаму гарбаты!

АДОЛЬФ /садзючыся за стол з другога канца ад музыкаў і закурываючы папероску/. А што-ж у васпанства добраго чуваць?

СЬЦЕПАН /прысаджываючыся к сталу/. Ды што ў нас чуваць? - Старая баба ня хочэ здыхаць, а маладая замуж ісьці.

АДОЛЬФ /самадавольна/. Хе-хе-хе! Старую трэба пшыдусіць, а маладую пшымусіць.

АЛЬЖБЕТА /да Сьцепана/. А ваша схадзі паглядзі, ці добра прывязаны конь пана Быкоўскаго.

АДОЛЬФ. Не турбуйцеся. Я яго добра прывязаў.

СЬЦЕПАН. Каханенькі, родненькі, хоць і пры-

вязáў, áле сéна пэўне не дáў. У нас так: госьць, як папáла, а жывёліну дык трэ́ба дóбра даглéдзіць. /Выхóдзе/.

ЗЬЯВА III-ая.

ТЫЕ-Ж без СЬЦЕПАНА.

ПАЎЛІНКА /стаўляючы пéрэд Адóльфам гарбáту і самá садзючыся апóдаль/. Што-ж гэта пáна Адóльфа конь хацéў разнясьці?

АДОЛЬФ. А як-жэ! Тры сóтні вяснóй заплацíў, і тóлькі клóпату нажыў. Áле ў мянé ўсё так! Карóвы маé кóжная вáрта па якóй сóтні рублёў; як загілюююць лéтам, дык і на дóбрым кані́ іх ня ўгóніш.

ПАЎЛІНКА /хітравáта/. Пэўне і авéчкі ў пáна Адóльфа так сáма гілююць?

АДОЛЬФ. А так, так! Мáю пятнáццаць стары́х і двáццаць маладых. Як удáрэ гарачыня́, дык яны́ чуць ня ўсé чыста крýцяцца на адным мéйсцы.

ПАЎЛІНКА /ідучы́ па гарбáту для сябé, ў старану́ пу́блікі/. Матыліцы авéчак му́чаць, як і сам тут /Пакáзываючы пáльцам на сваю́ галаву́/ Матылі́ мáе, а ду́мае, што яны́ зыгу́юць.

АЛЬЖБЕТА. Які́е-ж се́лета ўраджа́і ў па́на А-до́льфа?

АДОЛЬФ. А нішто́ сабе́. /Ві́дам лгучы́/. Жы́та нажа́ў коп са дзве́сьці, аўса́ так са́ма - са две́сьці, ячме́ню - з со́тню.

АДЗІН З ГАСЬЦЕЙ. А ко́лкі-ж у па́на зямлі́?

АДОЛЬФ. Вало́кі с паўтары́ до́брые бу́дзе.

ГОСЬЦЬ. І лес ёсьць?

АДОЛЬФ /абціра́ючы ху́стачкай лоб/. А як-жэ-ёсьць: с паўвало́кі, калі ня болей. Сосна ў саво́нку!

ГОСЬЦЬ. І сенажа́ць ёсьць?

АДОЛЬФ. Ёсьць, ёсьць! Над са́май рэ́чкай, так са́ма с паўвало́чку. Муро́г, як шафра́н.

МУЗЫКА. Дык у па́на ўсяго́ с паўвало́чку во́рнай зямлі́?

АДОЛЬФ. Н-нуу так! С до́брую паўвало́чку.

АЛЬЖБЕТА. У нас во́рнай зямлі́ му́сіць і са тры вало́кі бу́дзе, і то мы сто́лькі не нажа́лі.

ПАЎЛІНКА /се́ўшы з гарба́тай пры стале́/. Пан А́дольф ле́пшы, віда́ць за нас гаспада́р.

АДОЛЬФ. О, ў мяне́ гаспада́рка ні ў чым ня збля́шэ. Ў мяне́ жо́нка і то бу́дзе ле́пшая, як у ва ўсі́х.

АДЗІН З ГАСЬЦЕЙ. Каб толькі не ўдалася нарэвістая.

ПАЎЛІНКА. Цікавасьць, ці пан Адольф ужо затаргаваў сабе якую?

АДОЛЬФ. Гэта, пакуль што - сэкрэт.

ПАЎЛІНКА. А мне пан Адольф скажэ?

АДОЛЬФ. Так. Але перш тату і маме, а пасьля ужо і васпанні на самае вушка.

ПАЎЛІНКА /беручы ў яго шклянку/. Добра, добра! Пан Адольф, як ведаў, што я трохі глухавата.

АДОЛЬФ. Глухавата!..

ПАЎЛІНКА /ідучы па гарбату, ў старану публікі/. Трэба шэршня за нос павадзіць, каб і дзесятаму заказаў, як жонкі купляць.

АЛЬЖБЕТА. Пан Быкоўскі, здаецца, ў нас першы раз?

АДОЛЬФ. А так - першы!

АДНА З ГАСЬЦЕЙ. Дык пану трэба даць пацалаваць старую бабу.

АДЗІН З ГАСЬЦЕЙ. Пан Адольф толькі да маладых ды багатых лас, а старые ў яго ў рахунак ня йдуць.

АДОЛЬФ. А праўда, праўда! Я толькі да маладых маю імпэт.

АЛЬЖБЕТА /ў старану/. І дурны-ж ён, як відаць.

ПАЎЛІНКА /падаючы гарбату Адольфу/. Да каго гэта мае це такі імпэт: да дарагіх кароў, ці да дарагіх кабыл?

АЛЬЖБЕТА. Ды не! Пан Быкоўскі мае імпэт толькі да маладых дзеўчат.

АДОЛЬФ /пьючы гарбату/. Але-ж, але. Толькі да маладых дзеўчат.

ПАЎЛІНКА. А кільчака часам з гэтаго не нагоніце на язык?

АЛЬЖБЕТА. Што ты?! Ці-ж пан Быкоўскі конь?

МУЗЫКА /ў старану да другога/. Конь, ня конь, а як відаць, дык быдлё парадашнае.

АДОЛЬФ /да Паўлінкі/. Панна Паўлінка, дык усё мне камплімэнты гаворэ.

ПАЎЛІНКА /разсеянна/. Ага! Камплімэнты. /Да музыкаў/. Мацуйцеся, мацуйцеся, музыканьцікі. А то ўжо ногі чэшуцца. Так і хочэцца с панам Адольфам сыпнуць лявоніху.

АДОЛЬФ. Фі! Я такіх мужыцкіх танцаў не гуляю.

МУЗЫКІ /да Паўлінкі/. Дзякуем! Ужо, як належыць сабраліся; цяпер можэм і рэзнуць што-колечы для панёнкі. /Садзяцца на свае мейсцы і зводзюць

інструмэ́нты/.

ПАЎЛІНКА /да Адо́льфа/. А які́е-ж вы та́нцы гуля́еце?

АДОЛЬФ. Гэрц-по́льку, падзі́-спаць, манчы́з, падзі́-ква́рту. /Выла́зючы з-за стала́, цалу́е Альжбе́ту ў руку́, да Паўлі́нкі/. Ну, што-ж? Мо́жэ мы с пане́нкай папро́буем?

ПАЎЛІНКА. Калі́-ж я гэ́тых му́дрых та́нцаў ня то́лькі што ня ўме́ю, а́ле ні́колі на́ват іх і не ба́чыла.

АДОЛЬФ. Ня бо́йцеся! Я на ўсе́ лады́ вы́вучу пане́нку скака́ць. /Бярэ́ Паўлі́нку - як да та́нцу, да музы́каў/. Зайгра́йце нам гэрц-по́льку!

МУЗЫКА. Мы гэ́таго ня ўме́ем.

АДОЛЬФ. Ну, дык падзі́-спа́ць!

МУЗЫКА. Пе́ршы раз чу́ем.

АДОЛЬФ. А мо́жэ падзі́-ква́рту зна́еце?

МУЗЫКА. І гэ́та пе́ршы раз чу́ем.

ПАЎЛІНКА /як-бы бяду́ючы/. А-ей-е́й! Вось табе́ і на! Так і не научу́ся гэ́тых па́нскіх та́нцаў.

АДОЛЬФ. Не бяду́йце ве́льмі. Я бу́ду вытылі́нгіваць на язы́к, а васпа́нна то́лькі прыслухо́вайся ды вырабля́й нага́мі так, як і я.

ПАЎЛІНКА. Зна́чыцца, бу́дзем гуля́ць пад язы́к.

/Сьмех. Адо́льф іграе на язык і бяз то́лку выкру́чываецца с Паўлі́нкай/.

АДОЛЬФ /пака́зываючы/. Вось так, вось так! Пра́вую нагу́ сюды́, а ле́вую туды́. Галаву́ ў ле́вы бок, а за́дам пад паро́г, ды вось так!.. Раз,два, тры, то на пра́ва, то на ле́ва... /Усе́ прыгледа́юцца ім і сьмяю́цца/.

З Ь Я В А IV-ая.

ТЫЕ-Ж і ПРАНЦІСЬ - АҐАТА - СЬЦЕПАН.

ПРАНЦІСЬ /пья́ны/. Пахвалёны Е́зус. Вось-цо-да, па́не добрудзе́ю.

КО́ЛЬКІ ГАЛАСО́Ў. На ве́кі! На ве́кі!

ПРАНЦІСЬ /гля́нуўшы на Паўлі́нку і Адо́льфа/. А гэта што такі́е, со́бственно, за выкрута́сы, як у цы́рку́, ці ў сумашэ́дшым до́ме?

АДЗІ́Н З ГАСЬЦЕ́Й. Гэ́та пан Быко́ўскі абуча́е па́нну Паўлі́нку навамо́дных та́нцаў. /Пранці́сь і Аґа́та распрана́юцца/.

ПРАНЦІСЬ. Мо́жна, мо́жна да́лей круці́цца, як у хваро́бе сьвято́га Лявэ́нтаго. Да́лей, да́лей! Раз, два, тры, вось-цо-да!

АДОЛЬФ /да́лей пака́зываючы Паўлі́нцэ/. Вось

як, вось так! То на права, то на лева. Раз, два, тры! То туды, то сюды, ножка ў ножку, раз, два, тры!

ПАЎЛІНКА /вырываючыся/. Не, такі нічога ня выйдзе. Ня кемкая я да навукі.

АДОЛЬФ /садзючы Паўлінку/. Гэта толькі трудна першы раз, а посьле пойдзе ўсё гладка, як пугай высмаліць! /Ходзе па хаце, махаючы каля твару хустачкай. Пранцісь, Аґата і Сьцепан садзяцца за стол; Альжбета падае ім гарбату/.

ПРАНЦІСЬ /закурываючы люльку з Сьцепанам/. Собственно, пане добрудзею, кабыла заблудзіла і праз тое трохі спазніліся. Але гэта ґлупство, ґлупство! Ешчэ парой будзе, вось-цо-да.

АҐАТА. Якое чорта заблудзіла! Пакуль аб'ехаў, тудэма-сюдэма, ўсю аколіцу, як пагарэлец, дык і поўнач чуць не агарнула. Тудэма-сюдэма, ўсё гары тэй сабе шукаў.

ПРАНЦІСЬ. Ты, баба, собственно, маўчы, вось-цо-да! Ты нічога ніколі ня кеміш, а я маю розум спрытны. Я пане добрудзею, Барнашоў, Барнашоў, дзе пашоў, там і прашоў. /Да гасьцей/. А вы, маладзічкі, не зважайце, вось-цо-да, ды танцуйце, пане добрудзею, пакуль казінец ня ўбіўся ў ногі.

ПАЎЛІНКА. А праўду дзядзька кажэ. Будземо гуляць; на што дарма час марнаваць! /Да музыкаў /. Зайграйце, калі ласка, польку, але такую, як ведаеце... каб аж сьвет хадыром пашоў!

МУЗЫКА. Добра, добра! Мы для паненкі пастараемся. /Іграюць польку; ўсе, апрача старых, танцуюць: Адольф с Паўлінкай, астальные госьці - хто с кім. За сталом Пранцісь з Сьцепанам частуюцца гарэлкай с фляшкі, каторую першы прынёс с сабою/.

АДОЛЬФ /танцуючы прыпевае/.

Танцовала рыба з ракем,
А петрушка с пастарнакем,
А цыбуля дзівовала,
Що петрушка танцовала.

ПАЎЛІНКА /атпеваючы/.

А на печы, на лучыне
Дзеўкі грошы палічылі;
Палічылі паўталера,
Дый купілі кавалера.

АДОЛЬФ.

Дзяўчынэчка суха, бляда,
Я да цебе ў госьці яда,
І конікоў не жалую,

Ўшыстку ночку машырую.

ПАЎЛІНКА.

У гародзе ячмень родзіць,
А да мяне Якім ходзіць.
Радзі, радзі, ячмень, гусьцей,-
Хадзі, хадзі, Якім, часьцей!

АДОЛЬФ.

Сядзіць голуб на галіне,
Салавей на ветке;
С аднэй дзевушкай ґуляю,
Друґая в прыметке.

ПАЎЛІНКА.

Ажаніся, не ляніся,-
Будзеш панавацi:
З аднэй будзеш сьвiнне пасьвiць,
З другой - заганяцi.

АДОЛЬФ.

Нашэ поле камянiсто -
Нi праехаць, нi прайсьцi;
Нашы дзевачкi фарсiсты -
Нельга к iм i падыйсьцi.

ПАЎЛІНКА.

Я фарсуха, ты католiк;
Ня руш мяне за падолiк,-
Мой падолiк шоўкам шыты,

Хто палезе, будзе біты!

СЬЦЕПАН /як сьціхла гульня/. Браво, браво, пан Адольф! Складзен да танцаў, як, не раўнуючы, закрыстыян да ружанцаў.

ПРАНЦІСЬ /падзягіваючы с фляшкі/. Ґлупство, ґлупство, вось-цо-да! Собственно, хоць у кішані пуста, за тое ногі сыпкуць густа. Каб яму ешчэ ды мой розум растропны, дык зусім было-б добра, пане добрудзею.

АҐАТА. Кінь ты ўжо, тудэма-сюдэма, пляўзгаць, як латак у млыне! Гуляюць - нехай гуляюць; ты сваімі качэргамі так не патрапіш.

АЛЬЖБЕТА /да Пранціся/. Можэ-б чаго, сватка, закусілі?

ПРАНЦІСЬ. Ґлупство, вось-цо-да. Собственно, закушу, закушу. /Да гасьцей/. А вы, пане добрудзею, забаўляйцеся, пакуль гаспадар вон с хаты ня гоне, вось-цо-да.

ПАЎЛІНКА /да Адольфа/. Можэ, пан Адольф спяіцё нам што колечы? Я чула, што вельмі пекны голас маеце.

АДОЛЬФ /астанаўліваючыся/. Э-э! які там пекны! Ось так сабе! Канешне, лепшы, як у другіх.

КОЛЬКІ ГАЛАСОЎ. Дык проша сьпець. Мы ўсе про-

сімо.

АДОЛЬФ. Калі ўжо так пекна просіце, дык можна. А якую-ж бы панна Паўлінка хацела?

ПАЎЛІНКА. А ўсе роўна, хоць якую! Ну, якая лепей у пана Адольфа выходзе.

АДОЛЬФ /пяе нескладна, махаючы хустачкай па твару/.

Плывае голэмбі,
Летае лабэндзі;
З нашэго кохання
Пэўна ніц не бэндзе.

ПАЎЛІНКА. А такі-ж нічога ня будзе.

АДЗІН З ГАСЬЦЕЙ. Ці-ж гэта голэмбі плываюць, а лабэндзі летаюць?!

АДОЛЬФ. Ну, калі перэбіваеце, дык саусім ня буду пець.

АЛЬЖБЕТА. Хай пан Быкоўскі на іх не зважае, ды пяе; ведама блазнота, што яны знаюць!

ПАЎЛІНКА /паглядзеўшы ў вакно/. Выбачайце, пан Адольф! У мяне ня ўмысьле выляцело слаўцо.

КОЛЬКІ ГАЛАСОЎ. Выбачайце, выбачайце! Просім, просім. Больш ня будзем!

ПРАНЦІСЬ. Собственно, пане добрудзею, завядзі ешчэ сваю шарманку: яна ў цябе, прост, як

грамафон, восьцо-да, трубіць.

АДОЛЬФ. Ну, ужо буду! Але калі ешчэ хоць раз перапыніце, тады загневаюся і саусім кіну пець. Пейце тады самі!

КОЛЬКІ ГАЛАСОЎ. Не, не! Ня будзем!

АДОЛЬФ /пяе/.

Гляджу я бяз толку на хладную шаль,
І чорную душу церзае печаль.

ПАЎЛІНКА /душучыся ад сьмеху/. Ці-ж у пана Адольфа чорная душа?

АДЗІН З ГАСЬЦЕЙ. На што-ж пан глядзіш на яе бяз толку?

АДОЛЬФ /насупіўшыся/. Болей пець вам ня буду, хоць на каленях прасіце. Пейце сабе самі, калі такіе разумные! /Садзіцца/.

ПАЎЛІНКА. Дык і сьпяём, калі пан Адольф такі ня кемкі, што нават жартаў не разумее. /Ў старану/. Эх, скарэй-бы ўсё гэта кончылося!

АДЗІН З ГАСЬЦЕЙ. А такі-ж сьпяём, і ўсе разам.

ПАЎЛІНКА /да Адольфа, хітравата/. А пан Адольф нам паможэ?

АДОЛЬФ. Ані думаў.

КОЛЬКІ ГАЛАСОЎ. А што мы сьпяём?

ПАЎЛІНКА. "Дый куды-ж ты, дуб зялёны, пахінаешся"?..

АДОЛЬФ. Фі, мужыцкая!

ПАЎЛІНКА. А пан Адольф можэ-б хацеў, каб завялі якога манчыза?!

ПРАНЦІСЬ. Собственно, вось-цо-да, калі такой панскай натуры, дык пазатыкай кудзеляй вушы, пане добрудзею.

СЬЦЕПАН /да Пранціся, сьціха/. Каханенькі, родненькі, не кратайце яго. Ён, бачыш, як я ўжо і казаў, масьціцца к маей Паўлінцэ. Як будзеш яму наругацца, дык гатоў ешчэ адбіцца, а я яго стараюся прыручыць.

ПАЎЛІНКА. Ну, дык што?-згода на гэту?

КОЛЬКІ ГАЛАСОЎ. Згода, згода!! А пасьля другую.

ПАЎЛІНКА. Толькі не збівацца с толку. Глядзець, як я буду рукамі тахты адбіваць.

КОЛЬКІ ГАЛАСОЎ. Добра, добра!

/Пяюць. Паўлінка сумна ўсьмехаючыся дырыгуе. Пасьля і Пранцісь падходзе і фляшкай адмахівае тахты; музыкі такжэ сваей ігрой памагаюць/.

Дый куды-ж ты, дуб зялёны,
Пахінаешся?

Дый чаго́-ж ты, мой міле́нькі,

Задумля́ешся?

ПРАНЦІСЬ /як перэста́лі пець/. А цяпе́р, вось-цо-да, "Як-жэ мне ня пець", па́не добрудзе́ю.

АДОЛЬФ. Ізно́ў мужы́цкую!

ПРАНЦІСЬ. Але́! мужы́цкую, але́, вось-цо-да. А ва́спан, со́бственно, сваю́ па́нскую схава́й сьвіня́м на сьнеда́нне.

АГАТА /падхо́дзіць і цягне Пранціся́ за по́лы/. Кінь ты ўжо, тудэ́ма-сюдэ́ма, с по́ля схо́дзіць!

ПРАНЦІСЬ. Вось-цо-да, атчапі́ся ат мяне́, па́не добрудзе́ю!

ПАЎЛІНКА. Ну бу́дзем пець "Як-жэ мне ня пець, як-жэ не гудзе́ць"?.. /Пяюць, як пе́ршую/.

ПРАНЦІСЬ /як ско́нчылі/. А цяпе́р, со́бственно, "Чачо́тачку", па́не добрудзе́ю!

КОЛЬКІ ГАЛАСОЎ. Чачо́тачку, Чачо́тачку! /Пяю́ць чачо́тачку/.

Спарадзі́ла чачо́тачка се́мера дачо́к,

Спарадзі́ла невялі́чкіх се́мера малы́х.

АЛЬЖБЕТА /як сьці́хлі/. Аддыхні́це, міле́нькіе, хоць тро́хі, а то замары́ліся ду́жэ. /Да Пранціся́/. Хадзе́це, свато́к, за стол, ды мо́жэ чаго́ заку́сіце, бо і ты-ж памага́ў.

ПРАНЦІСЬ /садзючыся/. Собственно, глупство, вось-цо-да. Маладым трэба пакаваць, паказаць, пане добрудзею, а яны ўсё патрапюць... правільна толькі навучыць іх. /Прапіваючы с фляшкі да Сьцепана/. А ты, сват, трымайся, вось-цо-да. Ім не дам, яны маладзічкі ешчэ, пасьпеюць.

СЬЦЕПАН. А праўда, праўда, сватка! Ешчэ іх пара не ўцекла. /Выпівае/.

ПАЎЛІНКА /каля гасьцей/. А што-ж мы цяпер будзем рабіць. Ужо напеліся, дык можэ ізноў пагуляемо?

ПРАНЦІСЬ /закусываючы/. Собственно, пачэкайце; я зараз скамандую, пане добрудзею, за што і як узяцца, бо мой розум растропны, а вы нічога ня ведаеце.

ПАЎЛІНКА. Ну добра, пачэкаем. /Да Адольфа/. Што-ж гэта, пан Адольф, надуўся, як мыш на крупы, або, як апошняе ў печ усыпаўшы.

АДНА З ГАСЬЦЕЙ. Пан Адольф, відаць, закахаўся.

АДОЛЬФ. Ну, дык што, калі закахаўся?

ПРАНЦІСЬ /пераховуючы яду/. Собственно, цяпер, вось-цо-да, пойдзем лявоніху, пане добрудзею!

ЎСЕ. Лявоніху! Лявоніху!

АДОЛЬФ. Івноў мужыцкае!

ПАЎЛІНКА /да Адольфа, прыпадхлебываючыся/. А мы с панам Адольфам сыпнем лявоніху, сапраўды, сыпнем! Адпусьціцеся на мяне грэшную; болей ці ўдасца так весела з вамі паскакаць.

АДОЛЬФ. Ды я ўжо вельмі ня гневаюся. Калі ўжо так хочэцца, дык пойдзем; што-ж там надто такое?!.

ПРАНЦІСЬ /да музыкаў/. Собственно рэжце, пане добрудзею! /Да Альжбеты/. А мы з свацей тупнем, вось-цо-да!.

СЬЦЕПАН /да Агаты/. А мы з свацей, каханенькая, родненькая! /Музыкі іграюць лявоніху. Кабеты трохі упіраюцца, але пасьля ідуць; за імі астальные госьці. Паўлінка — з Адольфам/.

ПРАНЦІСЬ /прыпевае/.

О, Лявоніха Сымоніха была,
О, Лявону хлеба, солі не дала!
О, Лявоніха Сымоніха, а-ей!
Не хадзі ламаць капусткі маей!

АЛЬЖБЕТА.

Хоць капуста зарасла лебядою,
Не пайду яе палоць за табою.

Прападзі ты із капустай сваей,
Не сушы ты маладосьці маей!

СЬЦЕПАН.

О, Лявоніха, ты жонка мая,
Дый ня мытую сарочку дала;
Ні качаную, нямытую,
Толькі шоўкам абашытую.

АГАТА.

А мой татка, дзевярусенька,
Вядзі мяне памалюсеньку;
Не вядзі мяне па пожынцэ,
Вядзі мяне па дарожынцэ;
На пожынцэ мае ножкі ня йдуць,
Па дарожынцэ дык самі бягуць.

АДОЛЬФ.

Як я бегаў, дык і бегаў,
Абы мілую праведаў;
Як каціўся, дык каціўся,
Абы к мілай прыхіліўся;
Як і скок, так і скок,
Абы к міленькай пад бок!

ПАЎЛІНКА.

А калі-ж я у матульki жыла,
Як вішанька у садочку, цвіла;

Дасталася злому духу - мужыку,-
Ссушыў мяне, як ліпінку у духу.

АДОЛЬФ.

Ты бярозачка, бярозка мая,
Ты бярозка не цярэбляная;
Тваё лісьце не сярэбранае,
Нашы дзеўкі не паседлівые.

ПАЎЛІНКА.

Не вядзі мяне ні ў лес, ані ў сад,-
Завядзі мяне к татульку назад;
Не вядзі мяне ні ў лес, ані ў бор,-
Завядзі мяне к татульку на двор!

ПРАНЦІСЬ /як перэсталі гульню, да Сьцепана/. Собственно, і дала-ж твая баба мне дыхту, восьцо-да. Аж лыдкі трасуцца, пане добрудзею.

СЬЦЕПАН. І твая, каха':ненькі, родненькі, не адстала, аж дыхавіцу чуць мне не нагнала.

АГАТА. Абодва вы кавалёвые мяхі, тудэма-сюдэма, непаваротлівые, дык і здаецца, што нехта вам дыхту нейкаго даваў.

АЛЬЖБЕТА. А праўда, сваціейка, праўда. Ім толькі каля фляшкі круціцца, а не з дарэчнымі жанкамі Лявоніху ісьці.

ПРАНЦІСЬ. Ага, собственно, добра, што сва-

цейка, пане добрудзею, успомніла! /Дастае фляшку і частуецца з Сьцепанам/.

ПАЎЛІНКА /да Адольфа/. Ну, як-жэ пану Адольфу спадабаўся наш мужыцкі танец? Як я ўважаю, дык лепей у вас лявоніха выходзе, чымся тое нейкае "падзі-кварта". І прыпеўкі складные знаеце!

АДОЛЬФ /нібы скромна/. А трохі-ж нейкіх наўчыўся калісь.

АДЗІН З ГАСЬЦЕЙ. Пара нам і чесьць знаць! Пэўне ўжо каля поўначы матаецца.

КОЛЬКІ ГАЛАСОЎ. Так, так, час рухацца дамоў!

ПАЎЛІНКА /з аблягчэннем, у старану/. Дзякуй Богу!.. /Да гасьцей/. А можэ-б ешчэ пагулялі?

АЛЬЖБЕТА. Каму далёка, то яно так, а каму блізка, дык ня шкодзіць ешчэ пазабаўляцца.

КОЛЬКІ ГАЛАСОЎ. Не! Не! Ужо час і пара!

ПАЎЛІНКА. Ну, дык хай музыкі на адходнае хоць марша сыграюць, каб весялей усім сьнілося, і каб моцна, моцна ўсім спалося.

СЬЦЕПАН. А гэта ня шкодзе! /Да музыкаў/. Штож, каханенькіе, родненькіе, сыграйце, калі ласка, ешчэ што-колечы на атходнае дарагім госьцікам, а там дзьве двюркі ў носе і кончылося. /Музыкі іграюць марш. Госьці адзеваюцца, прашчаюцца і выходзюць, за імі - музыкі/.

З Ь Я В А У-ая.

ПАЎЛІНКА - АДОЛЬФ - СЬЦЕПАН - АЛЬЖБЕТА - ПРАНЦІСЬ і АҐАТА.

СЬЦЕПАН. Вось і пацішэла трохі ў нашай хаце, німа ўжо каму скакаці.

ПРАНЦІСЬ. Собственно, ґлупство, вось-цо-да. Было шумна, пане добрудзею, і будзе шумна!

АҐАТА. А так, так, тудэма-сюдэма, як будзе вясельле ў Паўлінкі.

ПАЎЛІНКА. Э-э! Майго вясельля ніколі ня будзе, значыцца, і шумна ня будзе.

АДОЛЬФ. Ці-ж у бацькоў маладога, паненка, думаеце, не хваце на вясельле?

ПАЎЛІНКА. Хваце, не хваце, а такі вясельля майго ніхто не убачэ.

СЬЦЕПАН. Гэта, кахаленькая, роднанькая, пабачым. Ешчэ я на тое ёсьць, і ў сваей хаце - гаспадар, а ня госьць! Жыта повен аруд і сала не адзін пуд.

ПРАНЦІСЬ. Собственно, ґлупство, вось-цо-да. Часам ці вясельле, ці павесіў - адно на другое, пане добрудзею, выходзе.

АҐАТА. А ты, вось-цо-да, прыкусі свой язык

і ня тыцкайся, тудэма-сюдэма, туды, куды цябе ня просюць. Напіўся, наеўся, дык і маўчы!

АЛЬЖБЕТА /да Агаты/. Што-ж там, свацейка, такое. Сват-жэ нічога благога не канэ. /Да Паўлінкі/. Прыбірай ты ўжо, дзеткі, са стала!

ПРАНЦІСЬ. Собственно, ці сьвіні елі, ці шляхта папасывалася - гэтак, вось-цо-да, стол . выгледае, пане добрудзею.

ПАЎЛІНКА. Добра, мамка, зараз. /Да Адольфа/. А пан Адольф мне паможэ?

АДОЛЬФ. Калі патраплю, дык чаму-ж не? /Прыбіраюць са стала; начыне стауляюць на табурэце каля самавару/.

АЛЬЖБЕТА. Вы-ж бы, дзеткі, занясьлі пасудак на тую палавіну.

ПАЎЛІНКА. Усе роўна; я посьле занясу сама, а цяпер... /Пагледаючы плутавата на Адольфа/ я баюся с панам Адольфам ісьці адна на тую палавіну: ён такі да ўсяго мае імпэт...

АДОЛЬФ /нясучы пасудак, у старану публікі/. Відаць, дзеўка улялюскалася ў мяне па самую шыю.

ПАЎЛІНКА /ідучы к сталу, ў старану публікі/. І сабіла-ж Богу стварыць гэткую чаплу недарэчную!

ПРАНЦІСЬ /да Паўлінкі/. А праўда, собственно, лепш старожэ, як варожэ, пане добрудзею.

АГАТА /да Пранціся/. А ты, "старожэ", не мялі попусту, а думай, як да хаты ісьці.

ПРАНЦІСЬ. Пане добрудзею, дык і пойдзем; што-ж там, собственно, такое. /Прашчаюцца абое і выходзяць. Альжбета памагае прыбіраць са стала/.

З Ь Я В А VI-ая.

ПАЎЛІНКА - АДОЛЬФ - СЬЦЕПАН - АЛЬЖБЕТА.

ПАЎЛІНКА. Не так, пан Адольф, бярэш шклянкі; трэба вось як: /Паказывае/. Ну і зграбны-ж! не раўнуючы - як вол да карэты.

АДОЛЬФ. А панна Паўлінка ўсё камплімэнты мне гаворэ.

ПАЎЛІНКА /ў старану публікі/. Дурню плюнь у вочы, а ен скажэ: дождж ідзе!

АЛЬЖБЕТА /да Сьцепана, каторы клюе носам за сталом/. Што ты табаку важыш. Ідзі ды кладзіся спаць. Гэта-ж табе тут не карчма.

СЦЬЕПАН /сонна/. Кахіненькая, родненькая, я наважу, а ты купіш. Єон ня кепская рэч. Для чаго Калядкі - добрые сьвяткі, што пад'еў ды на палат-

кі. /Вылазючы з-за стала, да Адольфа/. Каханенькі, родненькі, выбачай... Забауляйся тут с Паулінкай, а я прыкархну трохі... Сягоння ешчэ досьвета мяне мая успарола. /Адводзючы Адольфа ў старану/. Ну што? Як мая Пауліна... падышла пад мысьль?

АДОЛЬФ. О, важная маладзіца. Хоць сягоння гатоў з ею жаніцца.

СЬЦЕПАН. Ну, так тупай каля яе; толькі сьмела: яна дзеўка падатлівая, хоць можэ і мае трохі якіх мухаў у носе.

АДОЛЬФ. Хэ-хэ-хэ! Я к усякай патраплю падлізацца.

СЬЦЕПАН. Ну, дык падлізывайся, каханенькі, родненькі. /Прашчаецца і ідзе ў бакоўку/.

З Ь Я В А VII-ая.

ПАУЛІНКА - АДОЛЬФ - АЛЬЖБЕТА.

АЛЬЖБЕТА /сьціраючы стол/. А ты, Паулінка, можэ ў карты пайграе с панам Адольфам.

АДОЛЬФ /закурываючы/. Ды і мне ўжо трэба зьбірацца дамоў.

ПАЎЛІНКА. Ці-ж пан Адольф рассыпаўся, што

маніцеся зьбірацца? Заедзеце ешчэ; каня-ж маеце не жартачкі!..

АДОЛЬФ. О, конь мой добры!

АЛЬЖБЕТА. Ну, дык і чаго-ж сьпешацца?.. Нам старым, як той кажэ, такая рэч: пад'еў ды на печ.

ПАЎЛІНКА /ў старану/. Чаго добраго - заначуе, вот будзе беда. /Пагледаючы ў вакно/. І цемра-ж страшэнная! /Ў слух/. А пагода сягоння ня дрэнная. Нават месяц сьвеце, што рэдка на Пакровы. Будзе добра для пана Адольфа дамоў ехаць.

АДОЛЬФ. А хоць-бы і дрэнная, дык мне блізка; жарабец мой у момэнт дамчыць.

АЛЬЖБЕТА /да Паўлінкі/. Ну, дык паглядзі-ж ты, дзе карты, ды пазабаўляйцеся ешчэ трохі с панам Адольфам, бо я мусіць зраблю сьледам за дзедам. Трохі-ж сягоння такі натупалася.

АДОЛЬФ. Проша, проша, панечка! На нас маладых не зважайце.

АЛЬЖБЕТА. А ўжо-ж я такі і пайду.

АДОЛЬФ /цалуючы ў руку Альжбету/. Хутка і я паеду, вось толькі дам аднаго гаспадара панне Паўлінцэ.

ПАЎЛІНКА. Паглядзім - хто каму?! /Шукае карт. Альжбета выходзе ў бакоўку/.

ЗЬЯВА VIII-ая.

ПАЎЛІНКА - АДОЛЬФ.

АДОЛЬФ. Чаго, паненка, шукае?

ПАЎЛІНКА. Таго, чаго ешчэ не маю. Карт.

АДОЛЬФ /глянуўшы на вакно/. А вось яны! - на вакне.

ПАЎЛІНКА /ў старану/. Думала, што не ўбачыць; скарэй-бы можэ с хаты выпхнула, не нашоўшы карт. /Да Адольфа/. Ну, калі ёсьць, дык будзем іграць. /Паглядзеўшы ў вакно/. А ў што?

АДОЛЬФ. У гаспадара.

ПАЎЛІНКА. Гэта, значыцца, ў дурня?

АДОЛЬФ. Ну, гэта толькі мужыкі так гавоpуць. /Раздае карты/.

ПАЎЛІНКА. А як пан Адольф думаў, хто мы? То-ж так сама мужыцкаго роду.

АДОЛЬФ. Першы раз чую!

ПАЎЛІНКА. Ды і пан Адольф так сама мужыцкаго роду. /Іграюць у карты/.

АДОЛЬФ /здзіўлены/. І я?!.

ПАЎЛІНКА. Але, але! Калісь былі ўсе мужыкі, ну, дык цяпер кожны чэлавек мужыцкаго роду, хоць каторы і прыкідываецца панам, ці графам. Ды і што

гаварыць. Адам і Эва і то былі мужыкамі.

АДОЛЬФ /здзіўлены/. Адам і Эва?!..

ПАЎЛІНКА. І Ной і Езус...

АДОЛЬФ. Што я чую?.. Аткуль гэта, панна Паўлінка, ўсё ведаеце?

ПАЎЛІНКА. Ого, не скажу!

АДОЛЬФ /просючы/. Проша сказаць.

ПАЎЛІНКА. Ня тэй быцё! Вот салапяка!

АДОЛЬФ /паправіўшыся/. Ды скажэце!

ПАЎЛІНКА /нецярпліва/. Ну, добра. Запытайцеся у Якіма Сарокі: ён усё вам раскажэ. / Адольф праіграывае/. Дурэнь, пан! Дурэнь, пан!

АДОЛЬФ /папраўляючы/. Гаспадар. /Раздае карты/.

ПАЎЛІНКА /ў старану/. Які чорта гаспадар, калі дурэнь?!

АДОЛЬФ. Што панна Паўлінка кажэ?

ПАЎЛІНКА. Кажу: але гаспадар. /Хвілю маўчаць. Паўлінка ў старану/. Што тут гаварыць з гэтай вандзонкай. І трымае-ж яго нядобрае! /Да Адольфа/. А ці пан Адольф жаніцца хочэце?

АДОЛЬФ. Ой, страшэнна хачу. А панне Паўлінцэ замуж хочэцца?

ПАЎЛІНКА. Ого, ешчэ і як хочэцца!.. Калі ўдас-

ца, дык ешчэ і сягоння можэ пайду.

АДОЛЬФ. А я-ж ешчэ с таткам і мамкай вашымі нічога аб гэтым не гаварыў.

ПАЎЛІНКА. Аб чым - аб гэтым?

АДОЛЬФ. Ну, аб тым, як я жаніцца буду, а панна Паўлінка замуж ісьці. /Праігрывае/.

ПАЎЛІНКА. Ізноў пан дурнем! Ізноў дурнем!

АДОЛЬФ. Гаспадаром... /Раздае карты/.

ПАЎЛІНКА. А можэ ўжо будзе? Нешта спаць якбы хочэцца. /Зевае, ўстае і пaглядае ў вакно. Ў старану/. А што, калі не прышоў?

АДОЛЬФ /не разслухаўшы/. Хто не пашоў?

ПАЎЛІНКА. Я кажу, каб хаця дождж не пашоў. /З удаванай жаласьцю/. Я так жалею, так жалею пана Адольфа, каб не замок, што аж тут нешта трасецца. /Паказвае на грудзі/.

АДОЛЬФ. І я так сама панну Паўлінку жалею і цяпер, і потым.

ПАЎЛІНКА. Калі гэта?- потым? Як пан Адольф ешчэ дурня возьме?

АДОЛЬФ. Ды не! Тады, як будзем... як будзем... ну, як гэта сказаць?..

ПАЎЛІНКА. Ізноў скруціў! /Папраўляе/. Вось гэтак было, гэтак біць трэба, а з гэтай хаджу, і

пана Адольфа ізноў дурэнь, дурэнь, дурэнь!

АДОЛЬФ. Гаспадар!

ПАЎЛІНКА. Усё роўна, хоць гаспадар, але, як карты паказываюць, дык дурэнь!

АДОЛЬФ. Хай сабе будзе і так! Цяпер за тое, што панна Паўлінка мяне гэтак абыграла, вазьму ды паеду. /Устае/.

ПАЎЛІНКА /з аблягчэннем, у старану/. Сабраўся такі наканец.

АДОЛЬФ. Дабранач панне Паўлінцэ! Проша чэкаць, - я прыеду па канчатак.

ПАЎЛІНКА. Забярыце лепей яго цяпер!

АДОЛЬФ. Каго?

ПАЎЛІНКА. Ды канчатак той.

АДОЛЬФ. А панна Паўлінка ўсё жартуе. /Прашчаецца. Выходзючы, ў старану публікі/. Вот так на ўсе бакі дзеўка! Адным словам, як сторублёвая кабыла. Гэткая - дыхт для мяне жонка!

ЗЬЯВА IX-ая.

ПАЎЛІНКА /адна/.

ПАЎЛІНКА /неспакойна/. А той можэ, хай-бы лепей і не прышоў! Так усё неяк у сярэдзіне тра-

сецца... І на што гэта я яму абецала? Лепей было-б пачэкаць. Што тут рабіць? /Ходзе ад вакна к вакну і пагледае/. Падшахнула-ж мяне нядобрае на згоду прыстаць! /Сумна-весела/. А можэ ня прыдзе. /Сумна/. А калі ня прыдзе, то значыцца, ён ужо мяне ня любіць болей. Не, ніхай прыдзе лепей, а там, што будзе, то будзе. Трэба паваражыць. /Стукае ў пальцы/. Прыдзе, ня прыдзе, прыдзе, ня прыдзе, прыдзе. /Весела/. Прыдзе, прыдзе! А цяпер - любіць, ці ня любіць? Ну, гэта трэба на карты паваражыць. /Бярэ і перэкідае карты/. Любіць,ня любіць, к сэрцу прыжме, к чорту пашле; любіць, ня любіць, к сэрцу прыжме... /Весела/. Так, так, любіць, к сэрцу прыцісьне. Ну, раз карты гэтак паказалі, то трэба зьбірацца. Але мушу ўперад паслухаць, ці сьпяц старые. /Ідзе і патслуховае у дзьверах бакоўкі/. Спяць, ажно храпуць, якбы суконкі дралі. /Падходзе, глядзіць у вакно, задумываецца/. Што тут узяць? Ага, трэба заглянуць у куфар. /Атчыняе куфар, капаецца ў ім; дастае пацеркі і прымерае/. Во! гэта дык трэба забраць - так мне з імі да твару ідзе. Ну, сукенку новую так сама трэба узяць. Усё гэта зьвяжэм у хустку. /Разсьцілае хустку і складывае свае рэчы/. А-а,і

чараві́чкі му́шу забра́ць, бо ў чым-жэ я з ім бе́гаць бу́ду? Шнуро́вачку так-жэ вазьму́, бо хто-ж яе́ бу́дзе тут насі́ць?.. І-і!!. ужо́ бо́лей, здае́цца, нічо́га. /Звя́звае і ідзе́ к ло́жку. Чува́ць шо́рах за вакно́м! Паулі́нка сьці́ха/. Ай, хтось там прышоў! /Пагля́дываючы на пу́бліку/. Прышоў мой міле́нькі, прышоў! Такі́ ка́рты пра́ўду паказа́лі. /Ідзе́ к вакну́/. Хто там?

ГО́ЛАС З-ЗА ВАКНА́ /прыду́шэны/. Я!.. Я!..

ПАЎЛІНКА /угледа́ючыся ў вакно́, ў старану́/. Нічагу́тэнькі не віда́ць! Цемната́ страшэ́нная! /У вакно́/. Хто - я?

ГО́ЛАС. Я!.. Я!.. Ну, ці-ж не пазна́ла?

ПАЎЛІНКА. Пачэка́й міну́тку. Вось я за́раз. То́лькі паду́шачкі зьвяжу́ і ко́ўдру.

ГОЛАС. Ды мне нічо́га ня трэ́ба!

ПАЎЛІНКА. Ма́ла, што ня трэ́ба, а я вазьму́: мя́гчэй бу́дзе спаць. /Ху́тка ідзе́ к ло́жку, зьвя́звае паду́шкі і ко́ўдру у пасьці́лку/. Ну, ужо́ гато́ва! /Атчыня́е вакно́ і выкі́двае вузлы́/. Перэйма́й, а за́раз - і мяне́! /Да сябе́/. Трэ́ба з бако́ўкі ўзя́ць ве́рхнюю апра́тку і ху́стку, то́лькі-б хаця́-ж ста́рыя не прабудзі́ліся. /Зніма́е аго́нь у ля́мпе і ідзе́ ў бако́ўку. Па не́йкім ча́се выхо́дзіць стуль адзе́ўшы-

ся/. А цяпе́р і сябе́ трэ́ба вы́кінуць! /Шы́бка ідзе́ к вакну́. Чува́ць шо́рах у бако́ўцэ/. Ай, нехта ўста́ў!

З Ь Я В А Х-ая.

ПАЎЛІНКА - СЬЦЕПАН.

СЬЦЕПАН /выбега́е з бако́ўкі, ахіну́ўшыся ко́ўдрай/. Хто тут! Хто тут лазе а по́ўначы? Альжбе́та! Альжбе́та! Хутчэ́й сюды! /Паўлі́нка, перэхрысьці́ўшыся, кіда́ецца ў вакно́. Сьцепа́н уба́чыў/. Гвалт! Зло́дзей! /Бяжы́ць к вакну́ і хвата́е Паўлі́нку за но́гі/. Альжбе́та! Скарэй сюды! Стрэ́льбу хвата́й!!.

З Ь Я В А ХІ-ая.

ПАЎЛІНКА - СЬЦЕПАН - АЛЬЖБЕ́ТА.

АЛЬЖБЕТА /выбега́е - як Сьцепа́н - акры́ўшыся ко́ўдрай; уся́ трасе́цца/. Ма́тачка На́йсьвя́ntшая! Што тут робіцца?!/Ма́цае па сьцяне́/. За́раз, за́раз нясу́ стрэ́льбу. /Хвата́е за гі́ру ад гадзі́нніка, гадзі́ннік з гро́хатам ва́ліцца са сьцяны́ і разьбіва́ецца/. Ай! Што-ж я нарабі́ла!!

СЬЦЕПАН /трыма́ючы Паўлі́нку за но́гі, да Альжбе́ты/. Куды́ цябе́ не́мач упе́рла? Паткруці́ хутчэ́й кнот ды памажы́ цягну́ць!..

АЛЬЖБЕТА /бяжыць к лямпе/. Ужо, ужо!

ПАЎЛІНКА /перавесіўшыся праз вакно/. Цягні, братка, ямчэй!

АЛЬЖБЕТА /паткруціўшы кнот і бягучы к Сьцепану/. Божухна мой! Гэта-ж Паўлінка! Скуль ты ўзяў таго злодзея?

СЬЦЕПАН. Каханенькая, родненькая, не мялі языком, ды вось памагай цягнуць; там нейкі гад яе за рукі трымае.

ПАЎЛІНКА. Мацней, мацней, браток!

АЛЬЖБЕТА /памагаючы Сьцепану цягнуць/. Што ты, дзеткі, адурэла, ці што? /Сьцягіваюць Паўлінку з вакна на хату/.

СЬЦЕПАН. Ты гэта, каханенькая, родненькая, куды манілася ляцець?

ПАЎЛІНКА /апіраючыся рукой аб стол, патупіўшыся/. Я!.. Я!.. хацела замуж ісьці!

СЬЦЕПАН і АЛЬЖБЕТА. Праз вакно?!

ПАЎЛІНКА. А што-ж, калі татка і мамка праз дзьверы не пускаеце.

З Ь Я В А XII-ая.

ТЫЕ-Ж і ПРАНЦІСЬ - АДОЛЬФ - АГАТА.

ПРАНЦІСЬ /без шапкі уваліваецца ў хату, тры-

ма́ючы за каўне́р Адо́льфа/. Со́бственно, па́не добрудзе́ю, зло́дзея, зло́дзея злаві́ў, вось-цо-да.

АҐАТА /ця́гнучы вузлы́/. А я́кжэ, тудэ́ма-сюдэ́ма, з гэ́тымі като́мкамі каля́ ва́шага вакна́ капа́ўся.

ПАЎЛІНКА, СЬЦЕПАН і АЛЬЖБЕТА. Пан Быко́ўскі!..

ПРАНЦІСЬ. А так, так, па́не добрудзе́ю. Адо́льф, Адо́льф! Зло́дзей, со́бственно, вось-цо-да!

СЬЦЕПАН /да Адо́льфа/. Дык гэ́та ты мне хацёў дачку́ ўкра́сьці, зладзю́га, каха́ненькі, ро́дненькі!

АДО́ЛЬФ /заіка́ючыся і не разуме́ючы ў чым рэч/. Я... я... зьбі́ўся тут каля́ са́ду з даро́гі, дык хаце́ў у па́нны Паўлі́нкі запыта́цца праз вакно́, куды́ вы́ехаць.

ПРАНЦІСЬ. Со́бственно, зло́дзей, зло́дзей! Вузлы́ с ха́ты праз вакно́ павыця́гіваў. Мо́жэ і ша́пку маю́ ўкра́ў.

АҐАТА. Ты за́раз, пья́ніца, тудэ́ма-сюдэ́ма, і галаву́ забу́дзешся. Гэ́та-ж аж дамо́ў давало́кся і тады́ то́лькі агле́дзіўся, што ша́пкі забы́ўся.

ПРАНЦІ́СЬ. Со́бственно, а ба́ба на што, каб усяго́ пільнава́ла. А́ле зло́дзея, па́не добрудзе́ю, злаві́ў, злаві́ў, вось-цо-да.

СЬЦЕПАН /да Паўлі́нкі/. Дык гэ́та ты, каха́ненькая, ро́дненькая, за яго́ хаце́ла за́муж уцека́ць.

як даведалася, што гэнаго гада, гэнае плюґаўство за афішкі арыштавалі.

ПАЎЛІНКА /глуха/. Божухна мой, Божэ! Якімку арыштавалі!!

СЬЦЕПАН /самадавольна/. Хе-хе-хе! Ужо гэтае мужыцкае насенне ня будзе больш нашых сьцежак пагапіць.

ПАЎЛІНКА. Якімку арыштавалі! Майго саколіка ненаглядпаго арыштавалі!

СЬЦЕПАН /да Адольфа/. А ты, кахапенькі, роднепькі, негадзяй, вірутнік с-пад цёмпай ґвязды, вон з маей хаты, каб твая і пага тут не была! Ня мог, як трэба, па хрысьціянску - з сватам, з запаведзямі маю дачку ўзяць, але, як злодзей, хацеў праз вакно вывалачы! Вон! Вон!

АДОЛЬФ. Я... я... толькі хацеў дарогі запытацца...

ПРАНЦІСЬ /развязываючы вузлы/. Собственно, злодзей, пане добрудзею! Падушкі і сукенкі дзявочые праз вакно пакраў. К урадніку, марш! К урадніку, гіцэль, вось-цо-да!

ПАЎЛІНКА. Якімку арыштавалі! Маю зорачку ясную арыштавалі! /Дзіка/. Ха-ха-ха! Зьвяры сьляпые!!! /Як сноп, валіцца на зямлю. Сумятоха. Кры-

кі: вады! вады!/.

ПРАНЦІСЬ. Собственно, пане добрудзею, у мяне ёсьць кроплі. /Дастае с кішані фляшку і пырскае ў твар Паулінцэ гарэлкай/.

АГАТА /кідаючыся да Пранціся/. Тудэма-сюдэма, асшалеў...

СЫЦЕПАН /панура/. Каханенькіе, роднецькіе, дзьве дзюркі ў носе і скончылося!

Заслона.

КАНЕЦ.

Акопы, 3/УІ, 1912 г.

Выданьня у чужых мовах аб Беларусі.

Бѣлорусы. А. Новіны, цэна 10 кап.

Страницы из исторіи крѣпостного права въ XVIII и XIX вѣка. Довнаръ-Запольскаго цэна 20 кап. З гісторыі апошніх ста лет паншчыны у нас.

Czeczot. Pieśni wieśniacze z nad Niemna i Dźwiny (100 biełaruskich pieśniaй) 50 kap.

Dumki białoruskie ze wsi Głębokiego w powiecie lidzkim gubernii Wileńskiej w spisane przez Władysława Weryhę. Krakow, 1889.

Podania białoruskie, zebrane przez Władysława Weryhę, poprzedzone wstępem przez Karłowicza. Lwów, 1889.

П. В. Шейнъ. Матеріалы для изученія быта и языка русскаго населенія С.-З. края. Т. I часть I. Бытовая и семейная жизнь бѣлоруса въ обрядахъ и пѣсняхъ. Спб. 1887. 3 руб.

Его же. Т. I часть II. Спб. 1890. 2 руб.

Его же. Томъ II. Сказки, анекдоты, преданія, воспоминанія, пословицы, загадки и проч. Спб. 1893. 3 руб.

Его же. Томъ III. Описаніе жилища, одежды, пищи, занятій; препровожденіе времени и т. д. Спб. 1902.

Верхнее Поднѣпровье и Бѣлоруссія. Съ 11 политипажами, 87 діаграммами, картограммами и схематическими профилями, 1 большой справочной и 10 малыми картами. Изданіе А. Ф. Девріена. Спб. 1905.

(IX том выданьня „Россія“. Полное географическое описаніе нашего отечества. Настольная и дорожная книга для русских людей. Цэна 3 р. 75 кап. У окладцы 4 руб. и 4 руб. 25 кап.).

Сборникъ малорусскихъ и бѣлорусскихъ народныхъ пѣсенъ Гомельскаго уѣзда 80 пѣсенъ записаны для голоса Зинаидой Радченко, стр VII+80, цэна 2 р. 50 к.

Словарь бѣлорусскаго нарѣчія Носовича, цэна 3 руб., стр. 2+752.

Программа для собиранія особенностей бѣлорусской рѣчи. Е. Карскаго стр. 50, цэна 25 кап.

Государственное хозяйство великаго княжества Литовскаго Довнаръ Запольскаго стр. 807—CXII. Цэна 4 руб.

Очерки по организаціи Западно-русскаго крестьянства въ XVI в. Довнаръ-Запольскаго стр. 307+VIII+167 приложеній, цэна 3 руб 50 кап.

В. Дунинъ-Марцинкевичъ и его поэма «Гапонъ». М. Довнаръ-Запольскаго, цэна 10 кап.

В. Дунинъ-Марцинкевичъ и его поэма «Тарасъ на Парнасѣ». М. Довнаръ-Запольскаго, цэна 15 кап.

Западно-русскіе переводы псалтыри въ XV—XVIII в.; изслѣдованіе Е. Ѳ. Карскаго, стр. 144, цэна 3 руб.

Документы Московскаго Архива Министерства Юстиціи (набольш беларускія) стр. 570, цэна 3 руб.

100 prykazak, zahadak, prydumak i hawendaй dla nažytku Biełaruskaho (Krywickaho) narodu, napisaй A. I. Cepa 13 kap.

Бѣлорусскія народныя мелодіи. Е. Р. Романова. Беларускія песьні з нотамі, цэна 1 руб.

Послѣднее возсоединеніе уніатов Г. Шавельскаго, стр. 380+8?, цэна 3 руб.

Іосафат Жарскій, провинціал Базиліанских монастырей. Біографическій очерк А. Хлѣбцевича, стр. 94, цэна 40 кап.

Жировицкое братство Дѣвы Маріи, И. А. Хлѣбцевича, стр. 48, цэна 30 к.

Усе тры апошніе кнігі—матэрыял да гісторыі Уніи на Беларусі.

Е. Ѳ. Карскій. Бѣлоруссы:

I. Введеніе въ изученіе языка и народной словесности, стр. 10+466, цэна 2 р. 50 к.

II. часть 1. Языкъ бѣлорусскаго племени. Историческій очеркъ звуковъ бѣлорусскаго нарѣчія, стр. XXIV+579, цэна 3 руб.

часть 2. Историческій очеркъ словообразованія и словоизмѣненія въ бѣлорусскомъ нарѣчіи, стр. XV+407, цэна 2 р. 50 к.